

Principals' Views Regarding Syrian Students' Integration to School

Şakir Çinkır¹, Özge Aydoğdu², Gül Kurum Tiryakioğlu³, Tuğba Güner Demir⁴

¹ Ankara University, Faculty of Educational Sciences, Ankara Türkiye

² Independent Researcher, Germany

³ Trakya University, Faculty of Education, Edirne Türkiye

⁴ Independent Researcher, Ankara Türkiye

ABSTRACT

Immigration can be a globally-considered concept. People are forced to relocate or migrate to other countries due to war or natural disasters. Accordingly, more than half of the population has been displaced to neighboring countries and Europe due to the Syrian War. Almost half of these immigrants are children, and most of these children are still unable to go to school. Therefore, it is very important for neighboring countries and the European Union to enable Syrian students to integrate into the education system. This study aims to investigate principals' views regarding the barriers for Syrian students' integration to school and suggest some strategies in order to overcome these barriers. In this study, a qualitative research method and phenomenological design were used. The study group consisted of 10 principals. Data were collected online with semi-structured interview technique and analyzed with content analysis. The results of the study revealed that language and culture, prejudices, discipline problems, and problems resulting from curriculum were the obstacles for Syrian students' integration to school. In order to overcome these difficulties, suggestions have been made such as developing strategies to ensure language learning, balanced distribution of Syrian students in schools and classes, organizing socio-cultural events, developing a culturally sensitive education program and providing guidance services to students.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: 06.12.2023

Received in revised form: 20.01.2024

Accepted: 28.01.2024

Available online: 25.03.2024

Article Type: Research Article

Keywords: Syrians' students, education, integration to school, principal, Türkiye

© 2024 JMSE. All rights reserved

1. Introduction

Syrian students experience serious adaptation problems due to both the severe trauma they have experienced and the fact that they have to adjust to a different country. Children need the support of their teachers and families to overcome these challenges. Educators and families need to pay attention to children's behaviors to determine the emotional and psychological problems children experience (Ayoub, 2014). Best policies and practices that enable refugee children to learn and grow in a safe and supportive environment include effective communication channels between school and home, a clearly defined initiation process, policies to eliminate racism and bullying, and supporting programs focused on helping refugee students, the leadership of the school principal, the active participation of parents in schools, and the knowledge of teachers about refugee culture and society (Hamilton, 2004).

¹ Corresponding author's address: Trakya University, Faculty of Education, Department of Educational Sciences, Educational Management Division Edirne Türkiye
Telephone: 0284 212 08 08
e-mail: gulkurum@trakya.edu.tr

In the literature, there are studies conducted with teachers and students regarding the difficulties experienced by Syrian students in the education process. In this context, Saklan and Karakütük (2022) stated that Syrian students experience problems such as language and culture, adapting to the education process, encountering discriminatory behavior, disciplinary problems and economic difficulties during the education process. On the other hand, Kaya (2022) revealed communication, adaptation and behavioral problems mainly due to language deficiency. In the context of all these problems, school administrators and teachers have a critical responsibility as social actors who encounter immigrant children at the early school level (Arar et al., 2020). School principals can support this process by involving teachers in decisions about how best to teach refugee children in classrooms and by creating small groups or supportive environments for teachers to discuss sensitive topics or concerns they may have when working with refugee youth. School principals also act as a facilitator in the use of community and institutional outreach services and the integration of school support systems into this network (Hamilton & Moore, 2004). In this context, it is seen that school principals have important responsibilities in the adaptation of refugee children to school. This study examines the opinions of school administrators regarding the adaptation of Syrian students studying in public schools in Türkiye.

2. Methods

This research was designed within the framework of qualitative research method and phenomenology design. Ten school principals participated in the study. Purposive sampling technique was used in the selection of the study group. Accordingly, the criteria of school principals working in provinces where Syrian students live densely and having Syrian students in their schools were taken into account. One of the school administrators is female, nine are male, two work in Gaziantep, four in Kilis and four in Hatay. Data were collected from school principals via online interviews. The semi-structured interview form was prepared by the researchers. The interview form consists of two parts. The first section includes questions to determine the demographic information of the participants. In the second part, there are 10 open-ended questions to determine the opinions of school principals regarding the adaptation of Syrian students to the Turkish education system. The collected data were analyzed using the content analysis technique with an inductive approach.

3. Findings

Obstacles to Syrian students' adaptation to school were stated as language and culture, prejudices, discipline problems and problems arising from the curriculum. According to school administrators, Syrian students have problems in the school environment, especially with language. It is also very important for students to learn Turkish by understanding it; learning the language only by reading and writing may cause students to have adaptation problems. Cultural differences between the two societies may prevent Syrian students from adapting to the school environment. Prejudices also play an important role in the adaptation problems experienced by Syrian students. In particular, some Turkish parents' prejudiced attitudes towards Syrians caused students to feel excluded. The problems Syrian students experience during the adaptation process may sometimes arise from the curriculum. In this regard, participants (K5-K9) especially state that "*There are problems with the courses and their content.*"

In order to cope with the adaptation problems experienced by Syrian students in the school environment, activities such as guidance service, volunteer educator/teacher support, student participation in social events, information and course organization are carried out. Guidance and orientation studies in schools play an important role in solving the problems Syrian students encounter during the adaptation process. The guidance service carries out activities not only to solve existing problems but also to prevent possible problems. School administrators state that they primarily receive educator/teacher support in problems with students who have adaptation difficulties. In order to cope with the adaptation problem, Syrian students are integrated with Turkish students through social events. It was stated by some school administrators that informative activities such as meetings and promotions were carried out for students who had difficulties in adaptation. School administrators state that they organize courses at school to eliminate the learning deficiencies of Syrian students.

The strategies and policies that need to be developed to eliminate the obstacles to the integration of Syrian students into the Turkish Education System were evaluated from the perspective of the central administration, school administration and Syrian students. The Ministry of Education needs to carry out studies to support language learning, prevent the accumulation of Syrian students in schools, and plan the budget correctly. The school administration should also organize social and cultural activities, courses and support training. Additionally, attention should be paid to the distribution of the number of Syrian students in classes. On the other hand, Syrian students should also improve their Turkish language and establish friendships with other students.

4. Discussion and Conclusion

In this research, which examines the opinions of school administrators regarding the adaptation process of Syrian students to the school environment, problems, support for students and strategies to increase students' adaptation are revealed. In this regard, learning a language is listed among the most important obstacles in the adaptation process. Language barrier is one of the problems encountered in the adaptation process in many studies in the literature (Alptekin et al., 2018; Bulut et al., 2018; Kiremit et al., 2018). It is emphasized that in order to solve this problem, Syrian students should first feel learning a language as a need. Additionally, cultural differences play an important role in the adaptation of Syrian students. Because the culture determines the way Syrian students' relations and behaviors at school. On the other hand, school administrators emphasize the balanced distribution of Syrian students in both schools and classrooms during the adaptation process. In a study, it was determined that the density of Syrian children in a school caused them to group together and made it difficult for them to learn and practice the Turkish language, and as a result, it negatively affected the process of adaptation to school (Alptekin et al., 2018).

Another important problem preventing Syrian students from adapting is prejudice against Syrians. Relationships between students, especially at school, are also negatively affected by this situation. Turkish students do not play games with their Syrian peers and call them "Arabs" rather than their names (Yalçın & Simsar, 2020). In addition, there are disciplinary problems with Syrian students in schools. In this context, school administrators face problems such as not complying with school rules, damaging school belongings, and cleaning. Additionally, Syrian students are included in the education program implemented in public schools in Türkiye. This practice is a serious problem in both the adaptation process and school success of Syrian children. Because the lessons and content applied in Türkiye are difficult for these children, who come from different backgrounds, both in terms of the education system, language and academic background. Therefore, it is beneficial to develop a culturally sensitive curriculum.

As a result, it is an important necessity to overcome the language barrier for Syrian students to adapt to school. Another notable obstacle is the prejudiced attitudes faced by Syrian students. As a result of these attitudes, the negative experiences these students experience can deeply affect them. Imbalances in the distribution of students in schools and classes can make the adaptation process even more difficult. In addition, directly applying the Turkish curriculum to Syrian students also challenges the students. Therefore, strategies to eliminate these obstacles will be an important step in integrating students into school. The Ministry of Education, school administration and Syrian students are responsible for the strategies and policies that need to be developed to eliminate the obstacles to the integration of Syrian students into the Turkish Education System. This study is limited to the opinions of school administrators who have Syrian students in their school. More comprehensive mixed methods research can be conducted that includes the views of different stakeholders.

Okul Müdürlerinin Suriyeli Öğrencilerin Okula Uyumuna İlişkin Görüşleri

Şakir Çinkır¹, Özge Aydoğdu², Gül Kurum Tiryakioğlu³, Tuğba Güner Demir⁴

¹ Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara Türkiye

² Bağımsız Araştırmacı, Almanya

³ Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Edirne Türkiye

⁴ Bağımsız Araştırmacı, Ankara Türkiye

ÖZ

Göç, küresel bir kavramdır. İnsanlar savaş ya da doğal afetler nedeniyle yer değiştirmek ya da başka ülkelere göç etmek zorunda kalmaktadır. Buna göre, Suriye Savaşı nedeniyle nüfusun yarısından fazlası komşu ülkelere ve Avrupa'ya göç etmiştir. Bu göçmenlerin neredeyse yarısı çocuklardan oluşmakta ve bu çocukların çoğu hâlâ okula gidememektedir. Bu nedenle Suriyeli öğrencilerin eğitim sistemine entegre edilmesi komşu ülkeler ve Avrupa Birliği için büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma, Suriyeli öğrencilerin okula uyumunun önündeki engellere ilişkin okul müdürlerinin görüşlerini belirlemeyi ve bu engelleri aşmak için bazı stratejiler önermeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi ve fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Çalışma grubu 10 okul müdüründen oluşmaktadır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile çevrimiçi toplanmış ve içerik analizi ile analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçları, Suriyeli öğrencilerin okula uyumunun önündeki engellerin dil ve kültür, önyargılar, disiplin sorunları ve eğitim programından kaynaklanan sorunlar olduğunu ortaya koymuştur. Bu zorlukların giderilmesi için dil öğrenimini sağlamaya yönelik stratejiler geliştirilmesi, Suriyeli öğrencilerin okul ve sınıflara dengeli dağılımı, sosyo-kültürel etkinlikler düzenlenmesi, kültüre duyarlı bir eğitim programı geliştirilmesi ve öğrencilere rehberlik hizmeti verilmesi gibi önerilerde bulunulmuştur.

MAKALE BİLGİ

Makale Tarihi:

Alındı: 06.12.2023

Düzeltilmiş hali alındı: 20.01.2024

Kabul edildi: 28.01.2024

Çevrimiçi yayımlandı: 25.03.2024

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler: Suriyeli öğrenciler, eğitim, okula uyum, okul müdürü, Türkiye

© 2024 JMSE. Tüm hakları saklıdır

1. Giriş

Göç birey ya da toplulukların kendi iradeleriyle gerçekleşen gönüllü bir eylem olabileceği gibi bu eylem birey veya topluluğun etkileşimi sonucunda kitlesel bir dalgalanma şeklinde de olabilmektedir. Bu süreçte genel olarak insanlar aileleriyle birlikte yer değiştirmektedir ve özellikle çocuklar bu göç olayından olumsuz etkilenmektedir. Göç öncesinde bulunduğu yerde şiddet, savaş, salgın hastalıklara maruz kalabilen gerekli bakıma (sağlık, gıda) erişemeyen çocuklar, göç sırasında yaralanma, şiddet, hapsedilme, ailesinden ayrılmak zorunda kalma, açlık, istismara maruz kalma ve denizde boğulma gibi durumlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Ne yazık ki göç ettiği ülkede de eğitime erişememe, iyi bakım olanaklarına sahip olamama, ayrımcılık ve zorbalık gibi sorunlarla da karşılaşabilmektedir. Bu nedenle eğitime erişim temel bir haktır ve bu hakkın kullanılmasını sağlamak tüm devletlerin sorumluluğu altındadır. Bu hak uluslararası metinlerde de ifade edilmiştir. Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1976) taraf devletlerin herkese eğitim hakkı tanınmasını (13. madde) hükmeder. Ayrıca ilgili sözleşmede eğitimin toplumda farklı gruplar arasında anlayış ve hoşgörüyü geliştirdiği ifade edilmiştir. Benzer şekilde Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) (2. madde) ülkelerin tüm göçmen çocuklarının yerleşik çocuklarla eşit şartlarda bakım almaya haklarının olduğunu belirtmektedir (World Health Organization [WHO], 2018). Ancak mülteci çocukların 3,7 milyonu hala okula gidememektedir (United Nations Human Rights Council [UNHRC], 2019). Türkiye'de ise okul çağında bulunan 1 milyon 124 bin Suriyeli çocuğun ancak 730 bini okula giderken, % 35'i gidememektedir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2022).

Göçün ev sahibi ülkede uzun vadeli bir süreç olabileceği göz önüne alınırsa, bu süreçte göçmen çocukların ev sahibi ülkenin eğitim sistemine nasıl uyum sağladığını veya yerel çocuklara göre nasıl performans gösterdiğini anlamak oldukça önemlidir (Dustmann ve Glitz, 2011). Çünkü mülteci çocukların eğitimi, kayıp kuşakların önlenmesinde en önemli unsurdur. Ayrıca eğitim, çocukların hayatlarını normalleştirmek, akranlarıyla (Suriyeliler ve Türkler) etkileşimlerini arttırmak ve onlara gelecekteki meslekleri için beceriler kazandırmak amacıyla yadsınamaz bir role sahiptir. Çocuklar eğitimin dışında kaldığında, yoksulluk, gettolaşma ve radikalleşmeye karşı daha savunmasız hale gelmektedirler (Mamei vd., 2019). Bu sebeple mülteci çocukların nitelikli eğitim alması onların ekonomik, kültürel ve toplumsal hayata uyumlarını kolaylaştırmakta ve katılımlarını artırmaktadır (Emin, 2019). Eğitim, tüm göçmen ve yerinden edilmiş çocuklar ve topluluklar için geçim kaynağı fırsatlarını iyileştirerek ve sosyo-ekonomik gelişmeyi destekleyerek, gelecekteki krizleri önleme potansiyeline sahiptir (United Nations Children's Fund [UNICEF], 2019). Okullar, alışılmadık yeni ortama geçişi yumuşatarak ve sosyal destek ağlarının geliştirilmesini kolaylaştırarak çocukların yaşadığı stresi azaltmaya da yardımcı olabilir (Anderson, 2004). Göçmen çocukların eğitimde daha uzun süre kalmaları hem yükseköğretime devam etmelerini hem de daha yüksek gelirli ve iyi işler bulmalarını, toplumla özdeşleşmelerini de sağlamaktadır (Koehler ve Schneider, 2019).

Başka bir ülkeye gelirken mülteci çocukların yeni bir okul ortamına uyum sağlaması çok önemsenmektedir (Hamilton, 2004). Çocuk ve aile yeni ortama uyum sağlarken, ev sahibi ülkedeki okul ve eğitim hizmetlerinin görevi destekleyici yapılar uyarlamak ve geliştirmektir (Anderson vd., 2004). Çocuğun okula duygusal ve akademik olarak uyum sağlaması durumunda çocuk, akademik talepleri karşılamaya çalışmakta, sınıf etkinliklerine katılmakta ve bağımsız öğrenci olabilme becerisi edinmektedir. Buna karşın okula uyum sağlayamayan çocuklar, akranlarıyla ve eğitim personeliyle kurduğu ilişkilerde sorunlar yaşayabilmekte, davranışsal sorunlar gösterebilmekte ve sosyal uyumda güçlüklerle karşılaşabilmektedir (Demirtaş Zorbaz, 2016).

Mülteci öğrencilerin eğitime entegrasyonu ancak öğrenimlerine, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarına hitap eden bütünsel bir model aracılığıyla teşvik edilebilir. Bu kapsamda mülteci çocukların başarılı bir şekilde uyumunun sağlanabilmesi için güvenlik, iletişim, aidiyet, kimlik ve eğitim ihtiyaçlarının karşılanması ile travma ve kayıplarla baş edebilmesi sağlanmalıdır. Göçmen çocukların hem ev sahibi ülkenin dilini hem de ana dillerini geliştirmesi gerekmektedir. Çünkü ana dil göçmenlerin kendi kimliğini koruması için önemliyken, ev sahibi ülkenin dilini öğrenmek onlara başarılı bir gelecek için kapı açmaktadır. İlave olarak dil edinme, çocukların ev sahibi ülkeye karşı aidiyetlerini arttırmaktadır (Cerna, 2019). Mültecilerin yeni bir ülkedeki hayata uyum sağlama görevi, genellikle yeni bir dil edinme ihtiyacı nedeniyle karmaşıklaşabilir. Bu nedenle dil, mülteciler açısından sosyal uyumda önemli bir rol oynamaktadır (Loewen, 2004).

Dil imkânının olmaması veya kültürel değerler ve inançların çatışması nedeniyle iletişim kuramama, okullar, çocuklar, ebeveynler ve hizmet sağlayıcılar arasındaki bilgi alışverişini bozma potansiyeline de sahiptir (Hamilton, 2004). Bu sebeple dil öğreniminde öğrencilerin hem iletişim hem de akademik dil yeterliklerini geliştirmeleri gerekmektedir (Loewen, 2004). Eğitimleri kesintiye uğrayan mülteci öğrencilerin akranlarıyla karşılaştırılabilir düzeyde akıcılık kazanması 10 yıla kadar sürebilmektedir (Miller, 2009). Göçmen çocukların okula uyum sürecinde dil faktörünün yanı sıra öğrenme çevresi, öğretmen-öğrenci etkileşimi ve eğitim programı dışı etkinlikler de önemsenmektedir. Öncelikle öğrenme çevresinin ve eğitim programının kültüre duyarlı şekilde farklılıkları kapsayıcı olması gerekmektedir. Çünkü kültüre duyarlı öğretimin göçmen çocukların özellikle okuma-yazma becerisini edinmesinde ve akademik başarısında etkisi yadsınamaz. Ayrıca göçmen çocukların okulda koşulsuz kabul edilmesi ve hoş karşılanması yeni arkadaşlıklar edinmelerini de yakından etkilemektedir (Cerna, 2019). Bunun yanı sıra okulların etkili olabilmeleri için çocukların uyumsuz tepkilerinin bazılarının çok stresli bir durumla başa çıkma çabası olduğunu ve cezalandırıcı önlemlerden ziyade eğitim ve terapi gerektirdiğini kabul etmeleri gerekir. Bunun yanında etkili destek mülteci nüfusunun özel kültürü hakkında bilgi ve duyarlılık kazanmayı da gerektirmektedir (Anderson, 2004).

Suriyeli öğrencilerin gerek yaşadıkları ağır travmadan gerekse bir bütün olarak farklı bir ülkeye alışmak durumunda kalmalarından kaynaklı olarak ciddi uyum sorunları yaşadıkları, ancak bu öğrenciler için asıl uyum sorununun devlet okullarında ortaya çıktığını söylemek mümkündür (Öğretir vd., 2019). Çocukların bu zorlukların üstesinden gelmek için öğretmenlerinin ve ailelerinin desteğine ihtiyacı vardır. Eğitimcilerin ve ailelerin çocukların yaşadıkları duygusal ve psikolojik sorunları belirlemek için çocukların davranışlarına dikkat etmeleri gerekmektedir (Ayoub, 2014). Mülteci çocukların güvenli ve destekleyici bir ortamda öğrenip büyümelerini sağlayan en iyi politika ve uygulamalar Hamilton'a (2004) göre şunları içermelidir: okul ve ev arasında etkili iletişim kanalları, açık ve net bir şekilde belirlenmiş bir başlangıç süreci, ırkçılığı ve zorbalığı ortadan kaldırmaya yönelik politikalar, mülteci öğrencilere yardım etmeye odaklanan öğretmenleri ve programları desteklemede okul müdürünün liderliği, ebeveynlerin okullara aktif katılımı, mülteci kültürü ve toplumu hakkında öğretmenlerin bilgi sahibi olması, travma geçirmiş çocuklara öğretim konusunda öğretmenlerin becerilerini artırmayı amaçlayan bir meslek gelişim programı, ev sahibi ülkeden öğrencilerin farklı kültürler hakkındaki bilgilerini genişletmek için çeşitli programlara katılımının sağlanması. Tuters ve Portelli (2016) Kanada'da okul müdürleri ile yaptıkları çalışmada okul müdürlerine verilen eğitimlerde sosyal adaletin ve eşitliğin sağlanmasına yönelik değişiklikler yapılmasını ve özellikle zorunlu göç, mültecilerin deneyimleri, öğrenciler ve aileleri ile iletişimin sağlanmasına yönelik stratejilerin geliştirilmesi gerekliliğini belirtmişlerdir. Görüldüğü gibi mülteci çocukların okula uyum sürecinde politika yapımcıların, okul yöneticilerinin, öğretmenlerin, yerel ve mülteci öğrencilerin ve velilerin dâhil edildiği programlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Alanyazında Suriyeli öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde yaşadıkları zorluklara ilişkin öğretmenler ve öğrencilerle yapılan çalışmalara rastlanmaktadır. Bu kapsamda Saklan ve Karakütük (2022) Suriyeli öğrencilerin eğitim sürecinde dil ve kültür, eğitim sürecine uyum sağlama, ayrımcı davranışlarla karşılaşma, disiplin sorunları ve ekonomik sıkıntı gibi sorunlar yaşadıklarını belirtmiştir. Diğer taraftan Kaya (2022) ise temelde dil yetersizliğinden kaynaklı iletişim, uyum ve davranış sorunlarını ortaya koymuştur. Esen'in (2020) çalışmasında da okul yöneticileri ve öğretmenler Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine katılmasıyla ilgili olumlu görüşlere sahiptirler. Ancak, öğrencilerin uyum sürecinden geçmeden okullara yerleştirilmesi ciddi bir sorun olarak görülmektedir. Aytaç'ın (2021) meta analiz çalışmasında da uyum ve dil sorunu Suriyeli çocukların karşılaştıkları en önemli sorunlar arasında yer almaktadır. Suriyeli çocukların ailevi koşulları, dışlanma, toplumsal önyargılar ve kültürel farklılıklar ise okula uyum sürecini olumsuz etkilemektedir (Yılmaz, 2021).

Yapılan çalışmalar Suriyeli çocukların özellikle dil, kültür, iletişim gibi konularda sorun yaşadığını ortaya koymaktadır. Bu sorunlar da Suriyeli çocukların uyum sürecini olumsuz etkilemektedir. Bu bağlamda okul yöneticileri ve öğretmenler göçmen çocuklarla okul düzeyinde erken dönemde karşılaşan sosyal aktörler olarak kritik sorumluluk taşımaktadır (Arar vd., 2020). Öncelikle okul yöneticileri eğitim-öğretim sürecinin etkin şekilde sürdürülmesini sağlamaktadır. Eğitim programı ve öğretim lideri olarak okul yöneticileri öğrencilerin akademik başarısını arttırmada aktif görev almaktadır (Markley, 2008). Ayrıca yönetim lideri olarak da okullarda işleyişi denetleme, fiziksel ortam şartlarını iyileştirme, güvenlik, disiplin gibi sorumlulukları üstlenmektedir. Bu süreçte okul yöneticileri problem çözme, iletişim, işbirliği ve yaratıcılık becerilerini işe koşmaktadır. Böylece, okula dışarıdan gelen yardımların artmasını, okulun tercih edilmesini ve veliler ile çevre kurumlar tarafından desteklenmesine yardımcı olmaktadır (Ceylan, 2019). İlaveten okul müdürü, öğretmen gelişimine liderlik etmede ve desteklemede ve özellikle mülteci öğrencilerin yeni bir okul ortamına uyum sağlamalarına yardımcı olan yeni tekniklerin kullanımında hayati bir rol oynayabilir (Hamilton, 2004). Çünkü öğretmenler, öğrencilere psikolojik yardım sunma konusunda eğitilmiş uzman değildirler (Bourgonje, 2010). Bu nedenle okul müdürleri, öğretmenlerin sınıflarını ve derslerini mülteci çocukların ihtiyaçlarına göre uyarlamalarına yardımcı olmada liderlik rolü oynamalıdır (Hamilton ve Moore, 2004). Çünkü Suriyeli çocukların topluma uyum sürecinde eğitim olumlu etkiye sahiptir (Yıldız, 2018).

Görüldüğü üzere okullar göçmenlerin eğitimi konusunda zor şartlarla mücadele etmektedir. Bu kapsamda hükümet politikaları belirsiz, destekler yetersiz kalmaktadır. Bu konuda Özdemir ve Aypay

(2022) eğitim politikalarının uygulanmasında okul yöneticileri ve öğretmenlerin önemine vurgu yaparak onların göç ve eğitim konusunda görüşlerinin incelenmesini önermektedir. Çünkü bu zorlu şartları yönetmede okullardaki sorumluluk okul yöneticilerine düşmektedir. Bu çatışma içinde okul yöneticileri ve öğretmenler kendilerini bazen sıkışmış hissedebilmektedir. Dolayısıyla bu durumla mücadelede okul yöneticilerinin sinerji, kolektif bağlılık ve sosyal uyumu teşvik eden bir liderlik stili benimsemeleri önem arz etmektedir (Arar vd., 2019). Okul müdürleri bu süreçte sınıflarda mülteci çocuklara en iyi nasıl öğretim sağlanacağına ilişkin kararlara öğretmenleri dahil ederek, öğretmenlerin hassas konuları veya mülteci gençlerle çalışırken sahip olabilecekleri endişeleri tartışmaları için küçük gruplar veya destekleyici ortamlar oluşturarak katkı sağlayabilir. Okul müdürleri aynı zamanda toplum ve kurum yardım hizmetlerinin kullanımında ve okul destek sistemlerinin bu ağa entegrasyonunda bir kolaylaştırıcı olarak hareket ederler (Hamilton ve Moore, 2004). Bu bağlamda okul müdürlerinin mülteci çocukların okula uyumunda önemli sorumluluklara sahip oldukları görülmektedir. Dahası mülteci çocukların eğitim sistemine uyumlarını gözlemleyebilen en önemli gruplardan birisi okul yöneticileridir. Çünkü okulda yaşanan sorunların iletildiği ilk birim yönetim kademesidir. Ayrıca yaşanan sorunların çözüme kavuşturulması da yine yönetimden beklenmektedir. Okul yöneticileri konuları gereği de merkezi yönetimle okul arasındaki iletişimi sağlayan kritik bir role de sahiptir. Dolayısıyla bu süreçte okul müdürlerinin görüşleri oldukça önemlidir. Ayrıca alanyazında Suriyeli öğrencilerin ve öğretmenlerin görüşlerine ilişkin çok sayıda çalışma bulunmakla birlikte okul yöneticilerinin görüşlerine görece daha az başvurulduğu görülmüştür. Yukarıda belirtilen özellikleri ile okul yöneticilerinin de görüşlerinin alınmasının alanyazına ve sorunların çözümüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Türkiye'deki kamu okullarında öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin okula uyumuna ilişkin okul müdürlerinin görüşlerini incelemektedir. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır: Okul müdürlerinin görüşlerine göre;

1. Suriyeli öğrencilerle ilgili okul ortamında ne tür uyum sorunları yaşanmaktadır?
2. Okula uyum zorluğu çeken Suriyeli öğrencilere gerekli destek ve yardımı sağlamak için okulda ne tür çalışmalar yapılmaktadır?
3. Suriyeli öğrencilerin okula uyumlarını artırmak amacıyla hangi politika ve stratejilere gerek vardır?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırma nitel araştırma paradigmasıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma fenomenoloji deseni çerçevesinde tasarlanmıştır. Fenomenoloji çalışmalarında herhangi bir olguyu/durumu bireylerin nasıl deneyimledikleri derinlemesine incelenmektedir (Patton, 2014). Bu çalışmada Suriyeli öğrencilerin Türk kamu okullarına uyum durumları, sürecin önemli paydaşlarından biri olan okul müdürlerinin deneyimleri çerçevesinde incelenmiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu okullarında Suriyeli öğrenci bulunan 10 okul müdüründen oluşmaktadır. Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği'nin verilerine göre okul çağındaki mülteci çocuklara en çok ev sahipliği yapan ülke Türkiye'dir (UNHCR, 2020). Bu bakımdan Türkiye'de okullarda mülteci çocukların sayısı gitgide artmakta ve bu çocukların uyumu için Bakanlık, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte önemli çalışmalar yürütülmektedir. Çalışma grubunun seçiminde amaçlı örnekleme tekniğinden yararlanılmıştır (Patton, 2014). Buna göre okul müdürlerinin Suriyeli öğrencilerin yoğun yaşadığı illerde görev yapıyor olması ve okulunda Suriyeli öğrenci bulunması ölçütleri dikkate alınmıştır. Suriyeli öğrencilerin yoğun yaşadığı iller seçilirken Suriyelilerin il nüfusu ile karşılaştırma yüzdeleri incelenmiş ve en yüksek orana sahip üç il seçilmiştir.

Buna göre il nüfusu ile karşılaştırma yüzdesi bakımından en yüksek orana sahip Kilis (%76,08), Hatay (%26,66) ve Gaziantep (%21,77) illeri seçilerek, bu illerde görev yapan okul müdürlerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Okul müdürlerinin demografik özellikleri ile ilgili bilgiler Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların demografik bilgileri

	Cinsiyet	Şehir	Kıdem	Yöneticilik Kıdem	Eğitim Düzeyi	Okuldaki Suriyeli Öğrenci Sayısı
K1	Erkek	Gaziantep	17 yıl	12 yıl	Lisansüstü	700
K2	Kadın	Hatay	17 yıl	3 yıl	Lisans	10
K3	Erkek	Kilis	11 yıl	4 yıl	Lisansüstü	350
K4	Erkek	Kilis	16 yıl	16 yıl	Lisans	212
K5	Erkek	Kilis	9 yıl	6 yıl	Lisans	10
K6	Erkek	Gaziantep	17 yıl	13 yıl	Lisans	1200
K7	Erkek	Kilis	11 yıl	6 yıl	Lisansüstü	250
K8	Erkek	Hatay	15 yıl	8 yıl	Lisansüstü	89
K9	Erkek	Hatay	10 yıl	4 yıl	Lisans	4
K10	Erkek	Hatay	29 yıl	15 yıl	Lisans	11

Tablo 1'den görüldüğü gibi görüşmeye katılan okul müdürlerinin biri kadın, dokuzu erkek, ikisi Gaziantep'te, dördü Kilis'te ve dördü Hatay'da görev yapmaktadır. Katılımcıların mesleki (öğretmenlik) kıdemleri 9 yıl ile 29 yıl arasında, yöneticilik kıdemleri ise 3 yıl ile 16 yıl arasında değişmektedir. Katılımcıların altısı lisans, dördü lisansüstü öğrenim düzeyine sahiptir. Yöneticilerin demografik özellikleri incelendiğinde çoğunun yöneticilik görevinde tecrübe sahibi olduğu görülmektedir. Dikkat çekici bir diğer durum ise kadın yöneticilerin azlığıdır. Türkiye'de birçok alanda olduğu gibi kadın yöneticiler okullarda da erkek yöneticilere kıyasla daha az sayıdadırlar. Bu durum çalışma grubuna da yansımaktadır.

2.3. Verilerin Toplanması

Veriler okul müdürlerinden çevrimiçi görüşme yoluyla toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik bilgilerini tespit etmeye yönelik sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise okul müdürlerinin Suriyeli öğrencilerin Türk eğitim sistemine uyumlarına ilişkin görüşlerini saptamak amacıyla 10 açık uçlu soru bulunmaktadır. Görüşme formunda yer alan soruların amaca hizmet edip etmediğini tespit edebilmek amacıyla iki katılımcıyla pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışmadan elde edilen veriler incelenerek soruların anlaşılır olma ve yanıt alabilme durumları gözden geçirilmiştir. Buna göre bazı sorularda güncellemeler yapılmıştır. Oluşturulan form yeniden farklı bir katılımcıya gönderilerek değerlendirilmiştir. Katılımcıdan gelen yanıtların araştırmanın kapsamı açısından yeterli ve soruların anlaşılır olduğu görülmüş ve yarı-yapılandırılmış görüşme formu uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Çalışmada e-görüşme tekniğinin seçilmesinin sebebi görüşme yapılacak katılımcıların farklı coğrafi bölgelerde bulunmaları ve bu bölgelerin araştırmacılara uzak olmasıdır. Nitekim internetten veri toplamanın önemli avantajlarından birisi coğrafi olarak dağınık olan veya özel ilgi ve konu alanları olan gruplara daha kolay ulaşma imkânı yaratmasıdır (Robson, 2015). Dolayısıyla internet, yarı yapılandırılmış online görüşmeler ve sanal odak grupları gibi araçları kullanarak nitel verileri toplamada giderek daha popüler hale gelen bir yöntemdir. E-görüşmede veya online görüşmede araştırma için metodolojik bir araç olarak bilgisayarın potansiyelinden yararlanılmaktadır. Yarı

yapılandırılmış online görüşmeler ve sanal odak grupları, e-posta, anlık mesajlaşma (IM), video konferans, sohbet odaları, tartışma grupları ve daha fazlasıyla yürütülebilmektedir (Bolderston, 2012). Bu çalışmada veriler yarı-yapılandırılmış çevrimiçi görüşme yoluyla toplanmıştır. Buna göre araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılardan görüşme için randevu alınmış ve belirlenen tarihlere çevrimiçi görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

2.4. Araştırmacıların Rolü

Araştırma sürecinde araştırmacılar; çevrimiçi görüşme, verilerin analizi, bulguların oluşturulması ve yorumlanması aşamalarında tarafsız olmaya özen göstermişlerdir. Araştırma boyunca araştırmacılar objektifliği sağlamak adına katılımcılara görüşme sorularını yöneltirken kişisel görüşlerinden ve ön yargılarından uzak durmaya önem vermişlerdir. Katılımcıların kendilerini rahat hissedebilmeleri ve samimi cevap vermeleri için görüşmenin kayıt altına alınması yerine bir araştırmacı soruları yöneltirken, diğer araştırmacılar katılımcının görüşlerini not alarak kaydetme yolunu tercih etmişlerdir. Veri analiz sürecinin önyargısız gerçekleşmesi için araştırma grubu ikiye ayrılmış ve analiz süreci birbirinden bağımsız olarak gerçekleştirilmiştir. Daha sonra bir araya gelinerek sonuçlar karşılaştırılmıştır. Araştırma sürecinde, araştırmacılar bilimsel ve mesleki etik kurallarına uygun davranmışlar, çalışmaya katılan yöneticileri açığa çıkaracak ifadelerden, yönlendirmelerden kaçınmışlardır. Araştırmacılar, çalışmayı raporlarken doğrudan alıntılarının sunumunda katılımcıların kimliklerini ortaya çıkaracak ifadelerden kaçınmaya dikkat etmişlerdir. Yapılan doğrudan alıntılarda katılımcı görüşleri değiştirilmeden, olduğu gibi sunulmuştur.

2.5. Verilerin Analizi

Veri analizi için araştırma grubu ikiye ayrılmış ve iki grup olarak analizler gerçekleştirilmiştir. Toplanan veriler içerik analizi tekniği ile ayrı ayrı analiz edilmiştir. İçerik analizi veriler üzerinde derinlemesine bir şekilde çalışmayı, kavram ve kategorilere ulaşmayı amaçlayan analiz türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Tümevarımsal bir yaklaşımla gerçekleştirilen analizde öncelikle görüşler kodlanarak kategoriler oluşturulmuş ve daha sonra kategorilerden temalara gidilmiştir. Kodlar ve kategoriler doğrudan verilerden belirlendiği için tümevarımsal içerik analiz yöntemi kullanılmıştır (Hsieh ve Shannon, 2005). Araştırmacılar analizleri yaptıktan sonra sonuçları karşılaştırmıştır. Görüş farklılıkları incelendikten sonra temalara son hali verilmiştir. Veri analizinde Nvivo programından yararlanılmıştır.

2.6. Geçerlik-Güvenirlik

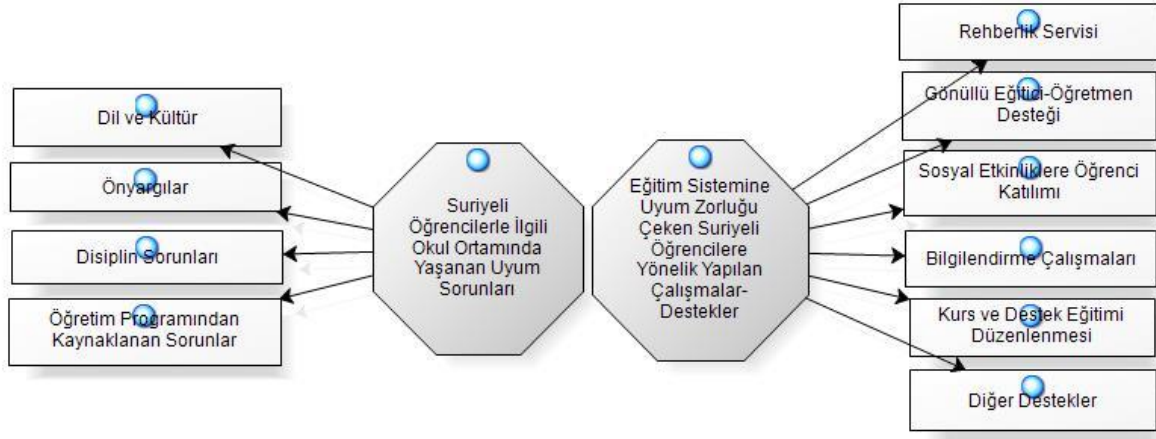
Araştırmanın geçerliği ve güvenilirliği için çeşitli yöntemlerden yararlanılmıştır. Öncelikle yarı-yapılandırılmış görüşme formunun online ortamdaki işlevselliğini test edebilmek için pilot çalışmalar yürütülmüştür. Pilot çalışmaların sonucuna göre görüşme formu hazırlanmıştır. Nitel çalışmalarda araştırmacının önemli bilgileri elde edebileceği ve çalışmaya değer durumları seçmesi önemlidir. Çünkü bilgi açısından zengin durumların çalışılması durumun/sorunun derinlemesine anlaşılmasına olanak sağlamaktadır (Patton, 2014). Bu nedenle çalışma grubunun seçiminde amaçlı örnekleme yönteminden yararlanılarak Suriyelilerin en yoğun yaşadığı illerde araştırma yürütülmüştür. Bunun yanında araştırmanın nasıl gerçekleştirildiği, verilerin nerelerden ve nasıl toplandığı, katılımcıların bilgileri ve verilerin analizi ile ilgili tüm bilgiler detaylı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır (Korstjens ve Moser, 2018). Veri analizi sürecinde ise analizler öncelikle araştırmacılar tarafından bağımsız olarak yapılmış ve sonuçlar karşılaştırılmıştır. Nitekim birçok araştırmacı (örn., Anney, 2014; Creswel, 1998) bu tekniğin araştırmanın güvenilirliği için önemli olduğunu ifade etmiştir. Güvenirliği artırmak için katılımcıların doğrudan ifadelerine de bulgular kısmında yer verilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Araştırmacılar verileri ikili grup halinde analiz etmiştir. Araştırma grubu ikiye ayrılmış ve iki grup birbirinden bağımsız olarak verileri analiz etmiştir. Bu kapsamda 147 görüş belirlenmiştir. Sonrasında veri analizleri karşılaştırıldığında araştırmacılar arasında 23 görüş farklılığı bulunmuştur. Görüş birliğini test etmek amacıyla Miles ve Huberman'ın (1994) "Uzlaşma Yüzdesi (P)= Görüş Birliği/(Görüş Birliği+Görüş Ayrılığı) x 100" formülü kullanılmıştır. Bu formüle göre uzlaşma yüzdesi $147/(147+23) \times 100$

100=%86 olarak hesaplanmıştır. Bu değer (%86>%70) araştırmacılar arasında kabul edilebilir bir uzlaşmanın sağlandığını göstermektedir.

3. Bulgular

Suriyeli öğrencilerin okula uyum sağlamanın önündeki engeller ve bu engelleri ortadan kaldırmaya yönelik okul müdürleri tarafından yapılan çalışmalar iki ana tema olarak değerlendirilmiştir. Bu temalar altında yer alan kategoriler Şekil 1’de gösterilmektedir.

Şekil 1. Okul yöneticilerine göre Suriyeli öğrencilerin okula uyum sorunları

Şekil 1’den görüldüğü gibi ana temalar ve alt kategoriler aşağıda açıklanmaktadır.

3.1. Suriyeli Öğrencilerle İlgili Okul Ortamında Yaşanan Uyum Sorunları

Suriyeli öğrencilerin okul ortamında yaşadığı uyum sorunlarına ilişkin okul yöneticilerinin görüşleri çeşitli temalar altında toplanmıştır. Buna göre ortaya çıkan temalar aşağıda açıklanmıştır.

3.1.1. Dil ve kültür

Okul yöneticilerine göre Suriyeli öğrenciler okul ortamında özellikle dil konusunda sorun yaşamaktadır. Dil bilmemekten kaynaklı iletişim problemleri birçok alanda sorunlara neden olabilmektedir. Bu kapsamda bir okul yöneticisi (K1) “Dil konusu önemli. Türkçesi iyi olan öğrencilerle her konuda daha uyumluyuz özellikle bu husus mühim, dil öğrenen öğrencinin okula ve topluma aidiyeti artıyor” diyerek dil engelinin kaldırıldığı ölçüde uyumun daha kolay sağlandığını belirtmektedir. Bu durum diğer bir katılımcının (K5) “Uyum probleminin önündeki en büyük engel dil” ifadeleri ile örtüşmektedir.

Katılımcılara göre öğrencilerin Türkçeyi anlayarak öğrenmeleri de oldukça önemlidir, dili sadece okuma-yazma şeklinde öğrenmeleri öğrencilerin uyum sorunu yaşamalarına neden olabilmektedir. Nitekim bir katılımcı (K10) “sadece Türkçe okuma yazmayı öğreniyorlar, anlamada yorumlamada sorun yaşıyorlar” şeklinde dili anlamının ve yorumlamanın önemine dikkat çekmiştir. Bir başka katılımcı (K4) da benzer şekilde “Türkçe düzeyi iyi olan öğrencilerde ise dilbilgisi yetersizliği” olduğunu ifade ederek bu durumun iletişim açısından sorun yaratabileceğini belirtmektedir.

Öğrencilerin dil engelinin altında yatan bir diğer unsurun da okul müdürleri tarafından öğrencilerin okul dışında Türkçe konuşmalarını olduğu belirtilmiştir. Bu konuda bir okul müdürü (K8) “Ailelerin Türkçe öğrenme konusunda öğrencilere okul dışı zamanlarda destek olmadıklarını” vurgulamaktadır. Diğer taraftan “Türkçeyi yeteri kadar öğrenmek istememeleri, sürekli Arapça konuşup Türkçeye ihtiyaç duymamaları ve ilerde Suriye’ye gideceklerine olan inançları” (K3) gibi nedenler dil öğrenmenin önündeki engeller arasında sıralanmaktadır.

Katılımcılar dil konusunun kültürel bir boyutu olduğuna da dikkat çekmektedirler. Bu konuda bir okul yöneticisi (K4) *“Piktes panelinde ve EBA da uygulama örnekleri var ama dil bir kültür ve Türkçeyi konuşabilmek o dil ile ilgili her şeyi anlaşılabilir anlamına gelmemeli. Türk tarih ve kültürü ile ilgili kitap desteği sağlanmalı.”* ifadesiyle dil engelinin yanı sıra bu engel ile ilişkili kültürel farklılıkları da vurgulamaktadır. Benzer şekilde başka bir okul yöneticisi (K6) Suriyeli öğrencilerin *“yaşadığı bölgenin örfünü bilmemeleri”* ifadesiyle kültürel farkın Türk okullarına uyumlarına engel olduğunu belirtmektedir.

3.1.2. Önyargılar

Suriyeli öğrencilerin yaşadığı uyum sorunlarında önyargılar da önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle bazı Türk velilerin Suriyelilere yönelik kimi önyargılı tutumları öğrencilerin kendilerini dışlanmış hissetmelerine neden olduğu için uyum sağlamalarını zorlaştırabilmektedir. Türk velilerin böyle bir önyargıya sahip olmalarında bir katılımcının (K3) *“Genel olarak olumsuz yargıya sahipler çünkü onlar yüzünden çocuklarının iyi eğitim alamadıklarını düşünüyorlar”* ifadesinden de görüleceği üzere velilerin kendi çocuklarının olumsuz etkilendiği düşüncesi yatmaktadır. Bunların yanı sıra bir okul müdürünün *“Türk veliler Suriyelilerin Devlet tarafından ayrıcalıklı olduklarını söylüyorlar, sınırsız müsamaha gösterdiğimizizi düşünüyorlar”* (K6) ifadesinde bazı Türk velilerde Suriyelilere karşı çok fazla tolerans gösterildiği, Suriyeliler ön plana alınırken Türk vatandaşlarının mağdur olduğu algısı bulunmaktadır. Türk velilerin Suriyelilere yönelik böyle olumsuz algı oluşturmalarında Suriyelilerin bazı okullarda yığılmış olmaları da neden olabilir. Okul yöneticilerinden biri (K7) de bu durumu *“Bizim bölgemizde her sınıfa düşen Suriyeli öğrenci sayısı Türkleri ikiye katladığı için haklı olarak veliler rahatsız. Onlar bize entegre olacaklarına nerdeyse biz onlara benzeyeceğiz diyorlar”* ifadesiyle açıklamaktadır. Bu olumsuz algılar ise Türk velilerde *“Neden diğer okullarda Suriyeli öğrenci yok da benim okulumda var düşüncesi”* (K1) yaratmaktadır. Bu durum ise Suriyeli öğrencilerin benimsenmemesine yol açmakta ve onlara yönelik tutum ve davranışlara olumsuz şekilde yansıtılmaktadır.

Suriyeli öğrencilere karşı velilerin yanı sıra öğretmen ve okul yöneticilerinin de zaman zaman önyargılı davranabildiği ifade edilmektedir. Bu konuda bir katılımcı (K7) *“Öğretmenlerin veya okul idarecilerinin önyargılı tutumlar sergilediklerini ve Türk velilerin onları çocuklarıyla aynı sınıfta istemediklerini”* belirtmektedir. Bu durum da Suriyeli öğrencilerin okulda *“Dışlanma gibi sorunlar”* (K3) yaşamasına sebep olmaktadır.

3.1.3. Disiplin sorunları

Suriyeli öğrencilerle ilgili okulda disiplin sorunları da yaşanabilmektedir. Bu konuda bir okul yöneticisi *“Zaman zaman saygı, disiplin gibi konularda sorun yaşadıklarını”* (K3) belirtirken bir diğer okul yöneticisi de benzer şekilde Suriyeli öğrenciler ile *“ciddi oranda olmasa da okulda disiplin sorunu”* (K3) yaşayabildiklerini ifade etmektedir. Okul yöneticileri özellikle sınıftaki eşyaların kullanımına yönelik kurallara uymama ve özensiz davranışların görülebildiğini belirtmişlerdir. Okul yöneticilerinden K1'in belirttiği gibi Suriyeli öğrencilerle *“okul donanım ve araç gereçlerini kullanmayı bilmemek, bazen ortak eğitim ortamlarının kullanılması ve korunmasında sorun yaşanmaktadır”*. Bunun yanında diğer bir okul müdürünün (K6) *“Suriyeli öğrenciler okul eşyalarına sürekli zarar veriyorlar...sınıf ortamı nedir bilmiyorlar, florasan lambaları kırıyorlar ve çöplerini asla çöp kutusuna atmıyorlar”* ifadesinden görüleceği üzere öğrenciler okula çeşitli zararlar verebilmektedirler. Başka bir okul müdürü ise (K1) *“Suriyeliler oyun oynamayı bilmiyorlar, şaka yapmayı bilmiyorlar”* diyerek nasıl davranacaklarını bilmediklerine dikkat çekmiştir. Dahası bu durumlar *“okulda ağır yaralanmalara neden olabilmekte”* (K1) ve ciddi sorunlara yol açabilmektedir.

3.1.4. Öğretim programından kaynaklanan sorunlar

Suriyeli öğrencilerin uyum sürecinde yaşadıkları sorunlar bazen öğretim programından da kaynaklanabilmektedir. Bu konuda katılımcılar (K5-K9) özellikle *“Dersler ve içerikleri konusunda sorunlar yaşandığını”* belirtmektedir. Benzer şekilde bir okul yöneticisi öğretim sürecinde *“Ders kitapları ve öğretim materyallerinin Suriyeli öğrenciler için uygun olmadığını”* (K3) vurgulamaktadır. Başka bir katılımcının (K4) *“Türk öğrenciler programa göre anlatılan konuları anlarken Suriyeli öğrencilere bu program ağır”*

gelmektedir. Bu, derse karşı ilgisizlik ve sınıf ortamının bozulması gibi sorunlara neden olmaktadır." ifadesinde de görüldüğü üzere öğretim programının Suriyeli öğrencilere ağır gelmesi, onların motivasyonunu düşürmekte ve sınıf atmosferini olumsuz etkilemektedir.

3.2. Eğitim Sistemine Uyum Zorluğu Çeken Suriyeli Öğrencilere Yönelik Yapılan Çalışmalar/Destekler

Suriyeli öğrencilerin okul ortamında yaşadığı uyum sorunlarıyla baş etmek için ne tür çalışmalar yaptıkları okul müdürlerine sorulmuştur. Bu kapsamda sağlanan desteklere ilişkin okul müdürlerinin görüşleri çeşitli temalar altında toplanmıştır. Rehberlik servisi, gönüllü eğitici/öğretmen desteği, sosyal etkinliklere öğrenci katılımı, bilgilendirme çalışmaları, kurs düzenleme çalışmaları alt temaları aşağıdaki başlıklarda ifade edilmiştir.

3.2.1. Rehberlik servisi

Katılımcı görüşlerine göre Suriyeli öğrencilerin uyum sürecinde karşılaştıkları sorunları çözebilmek için okullarda rehberlik ve oryantasyon çalışmaları önemli rol oynamaktadır. Bu konuda bir okul yöneticisi (K3) "*Rehberlik servisiyle velilerle ve öğretmenlerle koordineli bir şekilde okula uyumları için çalışmalar yapıldığını*" belirtirken diğer bir okul yöneticisi sorunlara karşı "*Rehberlik servisinden yardım aldıklarını*" (K1) vurgulamaktadır. Benzer şekilde diğer bir okul yöneticisi de (K2) "*yıl boyunca oryantasyon çalışmaları yürüttüklerini*" ifade etmektedir. Rehberlik servisi sadece mevcut sorunları çözmek için değil aynı zamanda olası sorunları önlemeye dönük faaliyetler de yapmaktadır. Bu konuda bir okul yöneticisi (K7) "*Öğretmenler, rehberlik servisi ve yöneticilerle önleyici rehberlik faaliyetleri yaptıklarını*" belirtmektedir.

3.2.2. Gönüllü eğitici/Öğretmen desteği

Okul yöneticileri uyum sıkıntısı yaşayan öğrencilerle yaşanan sorunlarda öncelikle eğitici/öğretmen desteği aldıklarını belirtmektedir. Okullarda "*Arapça bilen Koordinatör, tercüman öğretmenlerin var olması*" (K2, K8) ifadeleriyle tercüman öğretmenlerin yaşanan iletişim sorunlarını çözüme kavuşturmakta önemli olduğunu belirtmişlerdir. Nitekim "*Suriyeli gönüllü eğiticiler aileler ile iletişimimizi sağlıyor*" (K8) ifadesinden de görüleceği üzere öğrencilerin yanı sıra ailelerle iletişim kurulmasında da bu eğitimcilerden yararlanılmaktadır. Bunun yanında iletişim konusunun yanı sıra Suriyelilere Türkçe öğretme konusunda da bu eğitimcilerden destek alınabilmektedir. Diğer bir okul yöneticisinin (K2) "*Okulumuzda görevlendirilen tercümanı boş vakitlerinde Türkçe çalıştırması için program takibi yaparak görevlendiriyorum.*" ifadesinden bu eğitimcilerden öğrencilerin Türkçe öğreniminde de yardım alındığı anlaşılmaktadır. Ayrıca "*öğretmenin özel gayreti, Türkçe öğretimi ve okuduğunu anlama etkinlikleri, 5N1K gibi tekniklerle dil engeli minimize edilebiliyor.*" (K7) ifadesinden okuldaki öğretmenlerin de Suriyelilerin dil engelini aşabilmesi için çabaladığı görülmektedir.

3.2.3. Sosyal etkinliklere öğrenci katılımı

Uyum sorunu ile başa çıkmak için katılımcılar Suriyeli öğrencilerin Türk öğrencilerle sosyal etkinlikler aracılığıyla kaynaşmasını sağlanmaya çalışmaktadır. Bu konuda bir okul yöneticisi "*Okulda yapılan sosyal etkinliklerde Suriyeli öğrencilerin dahil edilmesine dikkat ettiklerinin*" (K8) altını çizmektedir. Diğer taraftan başka bir katılımcı (K3) ise "*Birlikte sosyal ve kültürel etkinlikler yaparak öğrencileri kaynaştırmaya çalıştıklarını*" belirtmektedir ve "*resim çizdiklerini ve uçurtma şenlikleri düzenlediklerini*" eklemektedir. Ayrıca diğer bir katılımcının (K3) "*18 Mart Çanakkale Zaferi gibi belirli gün ve haftalarda Türk ve Suriyeli öğrencilerle beraber etkinlik yapıyoruz*" ifadesinden okullarda Türk kültürünü Suriyeli öğrencilere öğretmek ve öğrencileri kaynaştırmak için çabaladıkları anlaşılmaktadır.

3.2.4. Bilgilendirme çalışmaları

Uyum zorluğu çeken öğrenciler için bilgilendirme çalışmaları yapıldığı bazı okul yöneticileri tarafından ifade edilmiştir. Bir okul yöneticisi (K4) "*Okul yönetimi ile öğretmenler ve velilerle sürekli toplantı, tanıtım ve bilgilendirme çalışmaları yapılmakta böylece eğitim sistemini anlamaları ve ileriye dönük planlı çalışmalar yapılmakta*" cümleleriyle özellikle Türk eğitim sistemine yönelik bilgilendirme çalışmalarının sıklıkla yapıldığını vurgulamaktadır. Ayrıca başka bir okul yöneticisi (K9) "*Suriyeli öğrenci diye bir kavramın*

olmadığını, her öğrencinin eşit derecede öğrencimiz olduğunu anlattık.” ifadeleriyle toplantılarda Suriyeli öğrencilerin kendilerini okulun bir öğrencisi olarak görmelerini sağlamaya yönelik farkındalık oluşturmaya çalıştıklarını belirtmektedir. Öğrencilerin okula uyum sağlamaları için aileler ile yapılan görüşmelerden yararlandıklarını belirten okul yöneticilerine (K6, K7) göre ise bu görüşmelerde “Suriyeli öğrencilerin aileleriyle iletişim kurarak aileye ve öğrenciye güven duygusu verilmekte” (K7) ve bu durum da öğrencilerin okula uyum sağlamalarını kolaylaştırmaktadır.

3.2.5. Kurs düzenleme

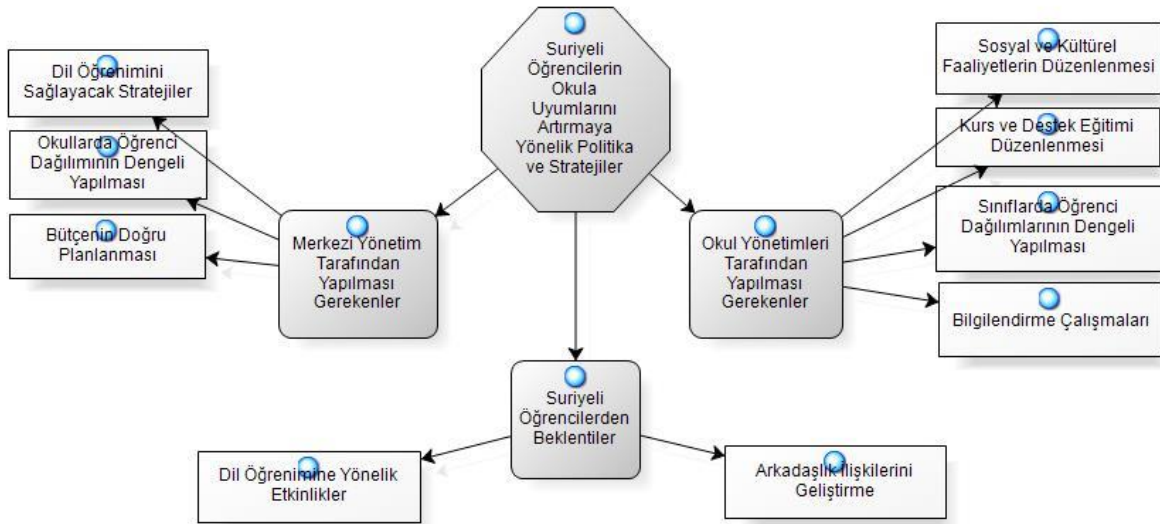
Okul yöneticileri Suriyeli öğrencilerin okula uyumlarını kolaylaştırabilmek adına okul içinde kurslar düzenlediklerini belirtmektedir. Okul yöneticileri (K8, K10) uyum sorunu yaşayan Suriyeli öğrenciler için okulda kurslar açtıkları belirtmiş ve “Destekleme kurslarıyla eksiklikleri çözmeye çalışıyoruz” (K10) cümleleriyle öğrencilere eksikliklerini tamamlama konusunda yardımcı olduklarını ifade etmişlerdir.

3.2.6. Diğer destekler

Suriyeli öğrencilerin uyum sürecini desteklemek konusunda özellikle okul öncesi eğitimin önemi vurgulanmaktadır. Bir okul yöneticisi (K8) “Okul öncesinde dil sorununu ve okula uyumu büyük oranda hallettiklerini” belirtmekte ve “Öğrenciler anasınıfı ve birinci sınıf eğitimi sonunda tamamen uyum sağlamış oluyor. Hiç anasınıfı eğitimi almamış olanları birinci sınıfta ayrı bir sınıf yapıyoruz. Anasınıfı eğitimi alanları ise Türk öğrencilerle karma yapıyoruz” eğitime aldıklarını ifade ederek seviye farklılığını ortadan kaldırdıklarını vurgulamaktadır. Bu ifadeler okul öncesi eğitimin çocukların uyum sürecindeki önemini ortaya koymaktadır. Bir başka görüş ise yöneticilerin Suriyeli öğrencilere yönelik tutumlarını ortaya koymaktadır. Bu konuda bir okul yöneticisi (K7) “onların savaştan kaçarak buraya geldiklerini düşününce onları daha iyi anlayabiliyor ve seviyelerine daha iyi inebiliyoruz ve bu sayede sorun ne olursa olsun fedakarlıkla çözüm bulabiliyoruz” diyerek onların zor durumlarıyla empati kurduklarında onlara yardımcı olma konusunda daha fedakarca davrandıklarını belirtmiştir.

3.3. Suriyeli Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Uyumlarını Artırmaya Yönelik Politika ve Stratejiler

Suriyeli öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine uyumunun önündeki engelleri ortadan kaldırmaya yönelik geliştirilmesi gereken strateji ve politikalar merkezi yönetim, okul yönetimi ve Suriyeli öğrenciler açısından değerlendirilmiştir. Bu üç ana tema altında yer alan kategoriler ise Şekil 2’de özetlenmektedir.

Şekil 2. Okul yöneticilerine göre Suriyeli öğrencilerin okula uyumlarını artırmaya yönelik politika ve stratejiler

Şekil 2’de görüldüğü üzere merkezi yönetimin, okul yönetimlerinin ve Suriyeli öğrencilerin kendilerinin yapması gereken stratejiler çeşitliliğini göstermektedir. Bu politika ve stratejiler merkezi yönetim ve okul yönetimi kapsamında sunulmaktadır.

3.3.1. Merkezi Yönetim Tarafından Yapılması Gerekenler

3.3.1.1. Dil öğrenimini sağlayacak stratejiler

Okul yöneticilerine göre merkezi yönetimin Suriyeli öğrencilerin eğitim sistemine uyumunu artırmaları için alması gereken en önemli politika Suriyeli öğrencilerin Türkçeyi öğrenmelerini kolaylaştıracak etkinlikler yapılması yönündedir. Bir okul yöneticisi (K5) "MEB Türk eğitim sistemine uyum konusunda okul öncesinde dil problemini çözecek ve üst kademelere Türkçeyi bilen çocukların yerleştirildiği bir politika izlemesi gerekir." ifadesiyle uyumun sağlanması için okul öncesinden itibaren dil eğitimine başlanması gerektiğini ve dil problemini ortadan kaldırmış bir şekilde öğrencilerin üst kademelere geçmesi gerektiğini belirtmektedir. Başka bir okul yöneticisi (K1) de "2 yıllık dil programı ardından Türk okullarına nakil edilmeye" görüşüyle öğrencilerin Türk okullarına dil engelini kaldırmış bir şekilde gelmelerinin gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Benzer şekilde Suriyeli öğrencilerin "Öncelikle hazırlık sınıfı okuması gerektiği-(K10)" önerilmektedir.

Etkili bir dil eğitiminin sağlanabilmesi için "Mevcut eğitimin yanında, ailelerin de özellikle dil konusunda eğitilmesi." gerektiğini belirten bir okul yöneticisinin (K8) ifadelerinden de anlaşılacağı üzere çocuğun ev ortamında da Türkçe konuşabilen ebeveynlere sahip olması, dil engelini aşmada ve uyumun sağlanmasında önemli bir faktör olarak görülmektedir. Bu konuda aynı katılımcı "Öğrencilere yönelik destek kursları ve yetişkinlere yönelik dil kurslarının ciddi bir şekilde artırılması gerektiğini" önermektedir. Ayrıca "Öncelikli problem dil olduğu için okul öncesi dönemden itibaren çocukların öncelikli olarak dil-konuşma üzerine eğitimlerine yoğunlaşılması adına yabancı dil bilen eğitimcilerle ihtiyaç duyulmaktadır. (K5)" ifadelerinden yola çıkarak Türkçe öğretimi sırasında Arapça bilen Türk öğretmenlerin bu süreci hızlandırabileceğini söylemek mümkündür.

Suriyeli öğrencilerin dil öğrenimi için katılımcılar MEB'in öğretim programlarında da belirli düzenlemeler yapması gerektiğini belirtmektedir. Bu konuda bir okul yöneticisi (K4) "Çocukların Türkçeyi daha iyi kavrayabilmeleri için kursların dışında ders programında Türkçe derslerinin artırılması gerektiğini" vurgulayarak bu konuda "yabancı öğrenciler için haftalık ders programında Türkçe ders saatinin 7 saate kadar arttırılması" örneğini vermekte ve bu derslerde "Türkçeyi yeterli düzeyde konuşmaları ve dilbilgisi, dil kültürünü anlamalarını sağlayacak çalışmalar yapılması" gerektiğini ifade etmektedir. Dil engelini ortadan kaldırılması için merkezi yönetimin "materyal desteği" (K6-K4) sağlanmasının ve "Türkçe öğreten eğitimcilere gerekli kurs ve seminerler verilmesinin" (K3) de gerekli olduğu katılımcılar tarafından dile getirilmiştir.

3.3.1.2. Okullarda öğrenci dağılımının dengeli yapılması

Türkiye'de Suriyelilerin bazı şehir ve bölgelerde yoğun olarak yaşamaları bölgedeki eğitim ortamına da yansımaktadır. Bu bölgelerdeki okullarda da Suriyeli öğrenci sayılarında yoğunluk gözlenmektedir. Okul yöneticilerine göre bu durum hem Türk velilerin hem de öğretmenlerin tepkisine neden olabilmekte ve Suriyeli öğrencilerin uyum sürecinde sorun yaratabilmektedir. Bu konuda bir okul yöneticisi (K7) "Bizim bölgede Türk nüfusu kadar Suriyeli nüfus var. Bütün sorunumuzun kaynağı bu. Okul çağı nüfusun üçte ikisi Suriyeli şu anda. Sınıfların istatistiği de bu olunca velilerde ve öğretmenlerde doğal olarak bir tepki oluyor. Entegrasyon derken bu olmamalı. 35 kişilik sınıflarda 10 Suriyeli düşse harika olur, entegrasyon süreci başarıya ulaşır. Ama aslında biz 15'e bile razıyız" cümleleriyle öğrencilerin orantılı dağılımının uyum sürecindeki önemine dikkat çekmiştir. Benzer şekilde başka okul yöneticileri de merkezi yönetimin "Suriyeli ve Türk öğrenci dağılımını dengeli bir şekilde yaparak bazı okullarda yoğunluğu azaltmalıdır (K5)" ve "Suriyeli öğrencileri istekleri ve seviyelerine göre tüm okullara orantılı bir şekilde yerleştirmelidir (K10)" ifadeleriyle bu duruma özellikle vurgu yapmaktadır. Başka bir katılımcı (K8) bu yapımların "derslik yetersizliği nedeni" ile olduğunu ve "bu derslik ihtiyaçlarının çok acil okul yapımları ile giderilebileceğini" belirtmektedir.

3.3.1.3. Bütçenin doğru planlanması

Suriyeli öğrencilerin uyum sağlaması konusunda merkezi yönetimin yapması gerekenlere ilişkin geliştirilen bir diğer öneri de bu öğrencilere yönelik bütçe politikalarını düzenleme konusundadır. Bu konuda bir okul yöneticisi (K6) *“Bize gelen herhangi bir doğrudan kaynak olmadığından pek de bir şey yapamayız”* diyerek kendilerinin herhangi bir yetkileri olmamasına dikkat çekmekte ve *“gelen paralar daha doğru kanalizasyon edilebilir”* cümleleriyle planlamanın daha dikkatli yapılmasını vurgulamaktadır. Diğer taraftan başka bir okul yöneticisi (K7) *“Kaynakların asıl ihtiyaçlara harcanmayıp israf edildiğini”* belirterek *“Suriyeli öğrenci başına bir para belirlenip okullara verilmesinin çok daha faydalı olacağını”* ifade etmektedir. Okul yöneticilerine göre böylece okullar kendi ihtiyaçlarına göre bu yardımlardan daha etkili yararlanabilecektir.

Bütçe planlamaları kapsamında Suriyeli ve Türk öğrencilerin kaynaşması açısından önem taşıyan sosyal etkinlikler için okulların maddi açıdan desteklenmesi de başka bir okul müdürü (K3) tarafından dile getirilmiştir. Ek olarak öğrencilere sunulan maddi desteğe de dikkat çeken bu okul yöneticisi özellikle *“başarılı öğrencilere burs vs. gibi önemli imkânlar sunulmasının (K3)”* gerekli olduğunu belirtmiştir.

3.3.2. Okul Yönetimleri Tarafından Yapılması Gerekenler

3.3.2.1. Sosyal ve kültürel faaliyetlerin düzenlenmesi

Suriyeli öğrencilerin okula uyumunu sağlayabilmek adına okul yönetimleri sosyal ve kültürel faaliyetler düzenleyerek bu süreci kolaylaştırabileceklerini belirtmişlerdir. Bir katılımcı (K2) Türk ve Suriyeli öğrencileri *“Kaynaştırma adına sosyal etkinlikler yapabileceklerini”* dile getirerek bu faaliyetlerin öğrencilerin kaynaşmasına yardımcı olduğuna dikkat çekmiştir. Öğrencilerin birbirine uyumunu sağlamak adına düzenlenen bu sosyal etkinlikler kapsamında *“öğrencilerin görevlendirilmesinin gerekli”* olduğu da vurgulanmıştır. Ayrıca bir okul yöneticisi *“gezi vs. gibi etkinlikler için gerek sivil toplum kuruluşlarından gerek belediyelerden destek alınmalı (K3)”* ifadeleriyle etkinlikleri düzenleme konusunda bir zorlukla karşılaştıklarında yardım alabilecekleri yerleri de belirtmiştir.

3.3.2.2. Kurs ve destek eğitimi düzenlenmesi

Suriyeli öğrencilerin uyumunu artırmak amacıyla okul yönetimlerinin kurs ve destek eğitimi düzenlemesinin önemli olduğu okul yöneticileri tarafından dile getirilmiştir. Bu konuda bir okul yöneticisi (K4) *“Kurs, seminer ve eğitimlerle gerekli desteği sağlamalı”* ifadeleriyle bu duruma dikkat çekmiştir. Bir başka okul yöneticisi ise *“Ders saatleri dışında Türk diline ve kültürüne uyum sağlayabilmeleri için kurslar düzenlenmeli. Dil ve kültür kursları düzenlenmeli (K9)”* görüşüyle öğrencilerin dil engelini ortadan kaldırmaya yönelik ders saatlerinden sonra dil öğretimine yönelik eğitimlerin yanı sıra öğrencilerin Türk kültürüne uyumunu artırıcı eğitimlerin gerekli olduğunu ifade etmektedir.

3.3.2.3. Sınıflarda öğrenci dağılımlarının dengeli yapılması

Suriyeli öğrencilerin bazı okullarda sayıca daha fazla bulunmaları sınıf ortamına da yansımaktadır. Dolayısıyla *“Sınıflardaki öğrenci sayılarının dengeli dağıtılması (K5)”* da okul yönetimlerinden beklenmektedir. Özellikle *“Tüm Suriyelileri bir sınıfa toplamak yerine farklı şubelere yerleştirmeleri (K10)”* okul yönetimlerinden istenmektedir. Okul yöneticilerine göre öğrenci sayılarının dengeli bir şekilde yani her sınıfta Türk ve Suriyeli öğrencilerin eşit veya birbirine yakın olacak şekilde dağıtılması Suriyeli öğrencilerin daha kolay uyum sağlamasına ve Türk öğrencilerin de onları daha kolay benimsemesine yardımcı olacaktır.

3.3.2.4. Bilgilendirme çalışmaları

Okul yöneticilerine göre Suriyeli öğrencilere ve velilere yapılan bilgilendirme çalışmaları da Suriyelilerin uyumunu artırmak için okul yönetimleri tarafından yapılması gerekenler arasındadır. Bir okul yöneticisi (K3) *“aileler bilgilendirilmeli, bunun için velilerle daha çok iletişim kurulmalı”* görüşü ile bilgilendirme için velilerle okul arasındaki iletişimin önemine vurgu yapmış ve dahası *“eğer veliler gelmiyorsa onların ayağına gidilmeli”* cümlesiyle velilerle okul ilişkisinin artırılmasının çok önemli olduğuna ve gerekirse aile ziyaretleri yaparak bu sürecin gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Öğrencilere yönelik bilgilendirme çalışmaları sırasında bir katılımcının (K9) *“Türk veya Suriyeli öğrenci ifadelerini ortadan kaldırmanın gerekli”* görüşünden Suriyeli öğrencilerin kendilerini yabancı olarak hissetmemeleri yönünde ifadelerin kullanılması gerektiği anlaşılmaktadır. Ayrıca bu kapsamda başka bir katılımcı (K6) *“Onlara ayrıcalıklı değil normal vatandaşlarımızla aynı haklara sahip olduklarını anlatmalıyız”* ifadesini dile getirmiştir. Bu doğrultuda diğer bir katılımcı ise *“Suriyelilere özyurttaş muamelesi yapılması ve okulda herkese eşit ve adil davranılması (K9)”* gerektiğini önermektedir.

Görüldüğü üzere okul yöneticileri Suriyeli öğrencilerin uyum sürecinde sosyal-kültürel faaliyetler ile kurs ve destek eğitim düzenleme, Suriyeli öğrencilerin sınıflara dengeli dağılımı ve bilgilendirme çalışmalarının okul yönetimi tarafından yapılması gerektiğini düşünmektedir. Bu çalışmalara ilave olarak bir okul yöneticisi (K3) de okullarda rehberlik servisini etkin kullanmayı ve sivil toplum örgütleriyle işbirliği yapmayı önermektedir.

3.3.3. Suriyeli Öğrencilerden Beklentiler

3.3.3.1. Dil öğrenimine yönelik etkinlikler

Dil bariyeri, Suriyeli öğrencilerin uyum sürecinde katılımcılar tarafından sıklıkla belirtilen bir engeldir. Katılımcılar dil engelini aşmak için sadece merkezi ve okul yönetiminin değil, Suriyeli öğrencilerin de çabalaması gerektiğini düşünmektedir. Bir okul yöneticisi dil öğrenme konusunda Suriyeli öğrencilerin öncelikle *“Evde Türkçe konuşmaları gerektiği konusunda ikna olmalarının gerektiğini (K2)”* vurgulamaktadır. Yanı sıra dil öğrenme konusunda onlara *“Dizi izlemelerini, ders videolarını seyretmelerini, kitap okumalarını, derslerine çalışmalarını ve özellikle dil öğrenimine önem vermelerini (K2)”* tavsiye etmektedir. Diğer taraftan Suriyeli öğrencilerin dil öğrenimi için okullarda da desteklenmesi gerektiği katılımcılar tarafından vurgulanmaktadır. Bu konuda bir okul yöneticisi *“Suriyeli öğrencilerin dil öğrenme etkinliklerine katılımını sağlayacak faaliyetler yürütülmesi gerektiğini (K4)”* öne sürmektedir. Özetle katılımcılar dil öğrenmenin etkileşimli bir süreç olduğunu ve Suriyeli öğrencilerin dil bilmenin önemini anlaması ve bu konuda çabalaması için teşvik edilmesi gerektiğinin altını çizmektedirler.

3.3.3.2. Arkadaşlık ilişkilerini geliştirme

Katılımcılar uyum sürecinde iletişime açık olmanın ve çevreyle etkileşimde olmanın önemine dikkat çekmiş ve bu doğrultuda Suriyeli öğrencilere okulda arkadaşlık ilişkileri kurmalarını önermişlerdir. Örneğin bir okul yöneticisi (K5) *“Suriyeli öğrencilerin Türk öğrencilerle daha samimi iletişim kurmaları”* gerektiğini vurgulamaktadır. Diğer taraftan arkadaş edinmenin çocukların okul hayatını bir bütün olarak olumlu etkilediği katılımcılar tarafından belirtilmekte ve bu kapsamda Suriyeli öğrencilere *“Başarı için biraz daha fazla çalışmaya ek olarak arkadaşlık ilişkilerini geliştirmeleri (K10)”* tavsiye edilmektedir.

Görüldüğü üzere uyum sürecinde Suriyeli öğrencilerden çeşitli beklentiler bulunmaktadır. Öncelikle mevcut dil öğrenme etkinliklerine katılmaları ve dillerini geliştirmeleri için çabalamaları, destek istemeleri önemlidir. Sonrasında akran öğrenmesi ve desteği kapsamında okulda arkadaşlık ilişkileri geliştirmeleri gerekmektedir. Yanı sıra mevcut okul ortamında kurallara uymaları da önemlidir. Bu görüşü katılımcılar (K1-K3) disiplin ve okul kurallarına uyma şeklinde vurgulamaktadır. Çünkü uyum karşılıklı bir süreçtir. Bir taraf mevcut ortama uygun davranırken diğer taraf da yeni geleni önyargısız kabul etmelidir.

4. Tartışma ve Sonuç

Suriyeli öğrencilerin okul ortamına uyum sürecinde dil bilmemesi katılımcıların en fazla belirttiği engel olmuştur. Dil engeli alan yazında birçok çalışmada (Alptekin vd., 2018; Bulut vd., 2018; Kiremit vd., 2018; Taşkın ve Erdemli, 2018; Uzun ve Bütün, 2016) uyum sürecinde karşılaşılan sorunlardan biridir. Bu sorunun çözümü için Suriyeli öğrencilerin öncelikle dil öğrenmeyi bir ihtiyaç olarak hissetmeleri gerektiği vurgulanmaktadır. Aksi halde Suriyeli öğrencilerin okullarda uzun süreli (altı ay kadar) olarak kendilerini iletişime kapattıkları ve konuşmadıkları görülmektedir (Bulut vd., 2018). Kısacası Suriyeli öğrenciler bazen dil öğrenmeyi reddederek bu engeli daha da büyütebilmektedir. Diğer

taraftan dil öğrenmeye çabalayan Suriyeli öğrenciler de alfabeyi tanıyıp okuyabilmektedirler. Ancak dil öğrenmek ve o dilde eğitim almak okuduğunu anlama becerisini gerektirmektedir. Daha önce yapılan çalışmalar (Bulut vd., 2018; Taşkın ve Erdemli, 2018) da Suriyeli çocukların alfabeyi çözmekten öteye geçemediğini, Türkçe okuma ve yazma yapabildiklerini ancak okuduklarını ve yazdıklarını anlayamadıklarını vurgulamaktadır. Bu açıdan Suriyeli öğrencilerin Loewen'ın (2004) belirttiği bilişsel akademik dil yeterliliğini kazanmadığı söylenebilir. Dolayısı ile Suriyeli öğrencilerin Türkçe açısından bilişsel akademik dil yeterliliklerini ileri düzeye çıkarabilmek için desteklenmesi gerekmektedir.

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre Suriyelilerin etkili bir dil eğitimi almaları için merkezi yönetime, okul yönetimlerine, Suriyeli öğrencilere ve ailelerine önemli sorumluluklar düşmektedir. Suriyeli öğrenciler Türk akranlarıyla birlikte eğitim almaya başlamadan önce dil engelinin ortadan kaldırılmasının merkezi yönetimin sorumluluğu altında olduğu okul yöneticileri tarafından belirtilmektedir. Bunun için okul öncesi eğitimin önemli bir adım olacağı düşünölmektedir. Çünkü okul öncesi eğitim alan Suriyeli öğrencilerin okul hazırbulunuşluğu, dil, bilişsel ve sosyal becerilerinde iyileşme olduğu tespit edilmiştir (Gündüz Maşalacı, 2017). Bu sebeple Suriyeliler okul öncesi eğitim için teşvik edilmelidir. Türkiye'de Suriyelilerin okul öncesinde okullaşma oranları 2018-2019 döneminde %33 (MEB, 2019) iken 2021-2022 döneminde %35'e yükselmiştir (MEB, 2022). İlkokul kademesinde ise bu oran ortalama %80 civarındadır (MEB, 2019; 2022). Bu bulgular Suriyelilerde ilkokul kademesinde okullaşma adına önemli başarılar sağlandığını, ancak okul öncesi eğitim almadan okula başlayan birçok öğrenci de olduğunu göstermektedir. Bu nedenle öğrencilerin okula daha kolay uyum sağlayabilmeleri için okul öncesinde de okullaşmayı artırmaya yönelik adımlar atılması yerinde olacaktır.

Okul öncesi eğitimin yanı sıra Suriyeli öğrencilerin okula kayıt olduktan sonra öncelikle hazırlık sınıflarına alınmaları da dil engelini ortadan kaldırmak için verilen öneriler arasındadır. Milli Eğitim Bakanlığı bu konuda önemli bir adım atmıştır. Bakanlık 2019 yılında yayınladığı bir genelge ile ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde bulunan yabancı öğrencilerden Türkçe dil beceri düzeyleri yetersiz olanların uyum sınıflarına kaydedilmesini öngörmüştür. Böylece en az bir, en çok birbirini takip eden iki dönem şeklinde uyum sınıflarında eğitim alan öğrencilerin okula ve eğitim sistemine daha kolay uyum sağlaması hedeflenmektedir (MEB, 2019b). Bunun yanında Arapça bilen öğretmenlerin okullarda bulundurulmasının dil öğretiminde ve iletişimde kolaylık sağladığı bu araştırmada katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Dil eğitiminin tam sağlanması için öğrencilerin okullarda desteklenmesi de gereklidir. Uyum sağlamada zorluk yaşıyan öğrenciler için destek kurslarının düzenlenmesi okul yönetimleri tarafından sağlanmalı ve Suriyeli öğrenciler de Türk öğrencilerle arkadaşlık ilişkilerini geliştirmelidir. Çünkü bu durum büyük ihtimalle Türkçe öğrenmeleri konusunda da kendilerine yardımcı olacaktır. Loewen (2004) de yeni gelen mülteci çocukların okul sistemine alışmalarına yardımcı olmak için bu çocukları yerli bir akranla eşleştirmenin önemli olduğuna dikkat çekmektedir. Bu teknik mülteci çocuğun sistemin nasıl çalıştığını öğrenmesini, arkadaşlık kurmasını ve dille ilgili pratik yapmasını sağlayabilmektedir. Bu çalışmada da bazı okul yöneticilerinin Suriyeli öğrencileri Türk öğrencilerle beraber aynı sosyal etkinliklerde görevlendirerek kaynaştırmaya çalıştıkları görölmektedir.

Okul yöneticileri uyum sürecinde Suriyeli öğrencilerin hem okullar arasında hem de sınıflar arasında dengeli dağıtılmasına vurgu yapmaktadır. Suriyeli öğrencilerin belirli bölgelerdeki okullara yığılması uyum süreçlerinin uzamasına sebep olmaktadır (Koşak ve Atasoy, 2022). Yapılan başka bir çalışmada Suriyeli çocukların bir okulda yığılmalarının, gruplaşmaya yol açtığı ve Türkçe pratik yapmalarını güçleştirdiği, bunun sonucu olarak da okula uyum sürecini olumsuz etkilediği tespit edilmiştir (Alptekin vd., 2018). Benzer şekilde Akgöz ve Dağyar (2023) yaptıkları meta sentez çalışmasında yabancı öğrencilerin dağılımında belirli okullarda yoğunlaşma olmasının önüne geçilmesine dikkat çekmiş, sınıflarda yabancı öğrenci yoğunluğunun fazla olmasının o okullarda eğitim gören Türk öğrencileri de olumsuz etkilediğini vurgulamışlardır. Dolayısıyla hem uyum sürecini kolaylaştırmak hem de dil engelini çözebilmek adına öğrencilerin dengeli bir şekilde dağılımlarının yapılması önem arz etmektedir.

Öğrencilerin hedef dili günlük yaşamlarında da kullanmaları yabancı dil öğreniminde önemlidir. Öğrenciler evde Türkçe TV programları izleyerek, Türkçe kitaplar okuyarak ve aileleriyle Türkçe konuşma pratiği yaparak dil öğrenmeye yönelik etkinliklerini artırmalıdır. Ancak bunu başarabilmek için ailelerin de dil engelini ortadan kaldırılması şarttır. Çünkü Suriyeli birçok aile Türkçe bilmemektedir. Bu nedenle Suriyeli çocuklar evlerinde ailelerinden dil öğrenme konusunda gereken desteği görememektedir. Ayrıca Türkçeyi anlama ve konuşmada sıkıntı yaşayan Suriyeli aileler; öğrenci, öğretmen ve aile işbirliğine dayalı eğitim sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi de mümkün olmamaktadır (Alptekin vd., 2018). Diğer taraftan Çelik ve diğerleri (2021) de Suriyeli velilerin Türkçe dil yetersizliğinin çocuklarının eğitime katılımı önünde önemli bir problem olduğunu vurgulamaktadır. Bu çalışmada da Suriyeli ebeveynlerin Türkçe konusunda yetişkin kurslarıyla desteklenmesi katılımcılar tarafından sunulan öneriler arasındadır. Hem merkezi yönetimin hem de okul yönetimlerinin yetişkinlere yönelik dil kurslarına ağırlık vermesi çocukların da daha kolay uyum sağlamasında önemli rol oynamaktadır.

Dil engelinden sonra Suriyeli öğrencilerin uyum sağlamalarının önündeki önemli sorunlardan birinin de Suriyelilere yönelik önyargılar olduğu tespit edilmiştir. Özellikle okulda öğrenciler arasındaki ilişkiler de bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. Türk öğrenciler Suriyeli akranlarıyla oyun oynamamakta ve onları isimleriyle değil, "Araplar" diyerek çağırmaktadır (Yalçın ve Simsar, 2020). Benzer şekilde Gümüş ve diğerleri (2020) de okullarda Suriyeli öğrencilerin zorbalığa maruz kaldığını belirtmiştir. Bu kapsamda okulda diğer öğrenciler Suriyeli öğrencilerin görünüşüyle ya da kıyafetiyle alay edip onları dışlamaktadır. Nitekim çocuklar yeni bir topluma girdiğinde onları toplum dışında tutan yaygın engellerden birisi de sosyal normlar ve yabancı düşmanlığından kaynaklı zorluklardır. Öğrenciler bu zorluklar sebebiyle eğitimin dışına bile çıkabilmektedir (UNICEF, 2019). Her iki toplumdaki çocukları kaynaştırıcı etkinliklerin yapılması bu nedenle büyük önem taşımaktadır. Bu araştırmada okul müdürleri Türk ve Suriyeli öğrencileri kaynaştırmak için sosyal ve kültürel faaliyetlerden yararlandıklarını ve bunların öğrencilerin kaynaşmasında etkili olduğunu ifade etmiştir. Bu açıdan iki toplumdaki öğrencilerin kaynaştırılmasında okul yöneticileri önemli rol oynamaktadır.

Türk velilerin önyargılı ve ayrıştırıcı tutumu Suriyeli öğrencilerin okula uyumunu olumsuz yönde etkilemektedir (Yiğit vd., 2021). Bu sebeple Türk ailelerin sahip olduğu önyargıların kırılması da gereklidir. Aksi halde Yalçın ve Simsar'ın (2020) çalışmasında belirttiği üzere veliler, okul yöneticilerinden çocuklarını Suriyeli öğrencilerin bulunmadığı sınıflara vermelerini isteyebilmektedirler. Hatta veliler Suriyeli öğrencilerin başka okula gönderilmelerini bile talep etmektedir. Kağnıcı'nın (2017) aktardığına göre Türk toplumunun Suriyelilere yönelik tutumu ilk başlarda olumlu iken zaman içinde bu tutum olumsuzla doğru değişmiştir. Bu olumsuz tutumun oluşmasında ise Suriyelilerin kalma sürelerinin uzaması, onlara sağlanan haklar, istihdamda yaşanan sıkıntılar ve toplumun huzur ve düzeninin bozulması, Türk diline ve kültürüne uyum sağlamaya karşı olmaları gibi değişkenler göze çarpmaktadır. Özellikle Suriyeli velilerin Türk yetkililerin çabasına rağmen Türkçe öğrenmek istememesi ya da aileleri tarafından engellenmesi de uyumu güçleştirmektedir (Taşkın ve Erdemli, 2018). Okula uyum karşılıklı bir süreci içermektedir. Sadece mülteci çocukların okula değil; okul, öğretmen ve mevcut öğrencilerin de mülteci öğrencilere uyum sağlaması gereklidir (Hamilton, 2004). Çünkü bu uyum süreci her paydaşın belirli bir sorumluluk almasıyla başarılı şekilde yürütülebilir. Bu sebeple hem Türk öğrencilerin hem de ailelerin önyargılarını kırmak adına mülteci öğrencileri kabullenmeleri yönünde farkındalık çalışmaları yapmak yerinde olacaktır.

Okullarda Suriyeli öğrencilerle ilgili disiplin sorunları da yaşanabilmektedir. Bu kapsamda okul yöneticileri özellikle okul kurallarına uymama, okul eşyalarına zarar verme, temizlik gibi sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu disiplin sorunları öğrencilerin oyunlarına bile yansıtılabilmekte ve hatta birbirlerinin oyun oynama biçimlerine aşına olmalarından kaynaklı çocukların yaralanmalarına neden olabilmektedir. Bu sorunları çözmek ve önleyebilmek için okullarda rehberlik ve oryantasyon etkinlikleri yürütülmektedir. Ayrıca okullarda hem Türk kültürünü tanıtmak hem de öğrenciler arası ilişkileri geliştirmek için sosyal ve kültürel etkinlikler düzenlenmektedir. Ancak bu tür etkinlikler

Suriyeliler de kendi kültürlerini unutma endişesine sebep olabilmektedir. Bu doğrultuda MEB eğitim programına, Suriyeli öğrencilerin kendi kültür ve tarihini öğrenmelerini ya da unutmamalarını sağlayacak Suriye tarihi ve kültürüne yönelik seçmeli dersler ekleyebilir.

Türkiye’de kamu okullarında Türkçe eğitim verilmekte ve tüm okullarda merkezi yönetimin belirlediği öğretim programı uygulanmaktadır. Suriyeli öğrenciler eğitimlerine Türkiye’de kamu okullarında devam ettikleri için tüm çocuklara uygulanan eğitim programına dâhil olmaktadırlar. Türk öğrencilere uygulanan öğretim programının Suriyeli öğrencilere de aynı şekilde uygulanması hazırbulunuşlukları çok farklı seviyede olan Suriyeli öğrencilerin uyum problemlerini beraberinde getirebilmektedir. Bu uygulama Suriyeli çocukların hem uyum sürecinde hem de okul başarısında ciddi bir sorundur. Çünkü hem eğitim sistemi hem de dil ve akademik açıdan farklı altyapıdan gelen bu çocuklara Türkiye’de uygulanan dersler ve içerik ağır gelmektedir. Bu nedenle kültürlere duyarlı öğretim programlarının geliştirilmesinde yarar vardır. Villegas ve Lucas (2002) bu konuda öğrencilerin kişisel ve kültürel deneyimlerinden elde ettiği bilgilerin öğrenmenin merkezinde yer aldığını belirtmektedir. Dolayısıyla öğrenmenin öğrencilerin kültürel değer ve deneyimlerinden ayrı düşünülmesi mümkün değildir. Gay’ın (2002) da belirttiği gibi eğitim, öğretim ve öğrenme sosyo-kültürel bir süreçtir. Bu nedenle kültüre duyarlı eğitim programlarının ve ölçme-değerlendirme sistemlerinin oluşturulmasında fayda vardır.

Sonuç olarak Suriyeli öğrencilerin okula uyumları için öncelikle dil engelinin aşılması önemli bir gerekliliktir. Dikkat çeken bir diğer engel ise Suriyeli öğrencilerin karşılaştığı önyargılı tutumlardır. Bu tutumlar neticesinde bu öğrencilerin yaşadıkları olumsuz deneyimler onları derinden etkileyebilmektedir. Okul ve sınıflarda öğrenci dağılımındaki dengesizlikler uyum sürecini daha da zorlaştırabilmektedir. Ayrıca Suriyeli öğrencilere Türk öğretim programının doğrudan uygulanması da öğrencileri zorlamaktadır. Bu nedenle bu engelleri ortadan kaldırmaya yönelik stratejiler öğrencileri okula kazandırmak adına önemli bir adım olacaktır.

Suriyeli öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine entegrasyonun önündeki engelleri ortadan kaldırmaya yönelik geliştirilmesi gereken strateji ve politikalar için MEB, okul yönetimi ve Suriyeli öğrencilere çeşitli sorumluluklar düşmektedir. Bu doğrultuda öncelikle MEB’in dil öğrenmeyi destekleyecek çalışmalar yapması, okullara Suriyeli öğrencilerin yığılmasını engellemesi ve bütçeyi doğru planlaması gerekmektedir. Özellikle okul yöneticileri coğrafya olarak bölgeye yakın illerdeki bu yığılmaların ülke çapında bölgelere ve illere dağıtılması gerektiğini vurgulamaktadır. Diğer taraftan okul yönetimi de Suriyeli öğrencilerin sınıflara dağılımında yığılmaların önüne geçmelidir. Aksi halde Suriyeli öğrenciler yoğun oldukları okullarda kendi aralarında eski yaşam şekillerine ve kendi dillerini kullanmaya devam etmektedir. İlave olarak okul düzeyinde sosyal ve kültürel faaliyetler, kurs ve destek eğitimleri ile Suriyeli öğrencilerin okula uyum süreci kolaylaştırılabilir. Ancak Suriyeli öğrencilerin kendileri de Türkçelerini geliştirme konusunda çabalamalı ve diğer öğrencilerle arkadaşlık ilişkilerini geliştirmelidir.

Bu çalışmanın katılımcı ve yöntem bakımından sınırlılıkları bulunmaktadır. Öncelikle bu çalışma Gaziantep, Hatay ve Kilis illerinde Suriyeli öğrencilerin yoğun olarak bulunduğu okullarda görev yapan okul müdürleri ile yürütülmüştür. Araştırmacılar öğretmen, öğrenci ve eğitim planlaması uzmanları gibi farklı paydaşların görüşlerini içeren çalışmalar yapabilir. Bu çalışma nitel araştırma yöntemi ile tasarlanmıştır. Karma yöntem araştırmaları ile Türkiye çapında genellenebilecek sonuçlara ulaşılabilir. Ayrıca doküman analizi, anket, görüşme ve gözlem tekniğiyle veri çeşitlemesi yapılarak daha kapsamlı araştırmalar yürütülebilir. Mevcut çalışmalardan meta analiz ve meta sentez araştırmaları yapılarak Suriyeli öğrencilerin uyumları ile ilgili daha geniş bir bakış açısına ulaşılabilir.

5. Kaynaklar

Akgöz, A. A., ve Dağyar, M. (2023). Yabancı öğrencilerin eğitimde yaşadığı sorunlara yönelik bir meta sentez çalışması. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (2), 386-404.

- Alptekin, K., Akarçay Ulutaş, D., ve Ustabası Gündüz, D. (2018). Suriyeli çocukların eğitim durumu çalışmayı Sonuç Raporu. <https://www.karatay.edu.tr/dosyalar/suriyeli-cocuklar-2019.pdf>
- Anderson, A. (2004). Resilience. In R. Hamilton & R. Moore (Ed.), *Education interventions for refugee children* (pp. 53-63). London: Routledge/Falmer.
- Anderson, A., Hamilton, R., Moore, D., Loewen, S. & Frater-Mathiesoni K. (2004). Education of refugee children: Theoretical perspectives and best practice. In R. Hamilton & R. Moore (Ed.), *Education interventions for refugee children* (pp. 1-11). London: Routledge/Falmer.
- Anney, V. N. (2014). Ensuring the quality of the findings of qualitative research: Looking at trustworthiness criteria. *Journal of Emerging Trends in Educational Research and Policy Studies (JETERAPS)*, 5 (2), 272-281.
- Arar, K., Örucü, D., & Waite, D. (2020). Understanding leadership for refugee education: introduction to the special issue. *International Journal of Leadership in Education*, 23(1), 1-6, DOI: 10.1080/13603124.2019.1690958.
- Arar, K., Örucü, D., & Ak Küçükçayır, G. (2019). Culturally relevant school leadership for Syrian refugee students in challenging circumstances. *Educational Management Administration & Leadership*, 47(6), 960-979.
- Ayoub, M. N. (2014). *An investigation of the challenges experienced by Somali refugee students in Canadian elementary schools* (Unpublished Master's Thesis). Ontario, Canada: University of Windsor. Retrieved from <http://scholar.uwindsor.ca/cgi/viewcontent.cgi?article/46119&context/4etd>
- Aytaç, T. (2021). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitim sorunlarına bir bakış: Bir meta analiz çalışması. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(1), 173-193.
- Birleşmiş Milletler. (1976). Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi- Madde 13. <https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/regulations/06turkish/TIntCovEcSocCulRights.pdf> (Erişim Tarihi: 15.01.2024)
- Bolderston, A. (2012). Conducting a research interview. *Journal of Medical Imaging and Radiation Sciences*, 43, 66-76.
- Bourgonje, P. (2010). Education for refugee and asylum seeking children in OECD countries: Case studies from Australia, Spain, Sweden and the United Kingdom. Retrieved from http://download.ei-ie.org/Docs/WebDepot/EIRResearch_Paloma_Eng_final_med.pdf
- Bulut, S., Kanat Soysal, Ö. ve Gülçiçek, D. (2018). Suriyeli öğrencilerin türkçe öğretmeni olmak: suriyeli öğrencilerin eğitiminde karşılaşılan sorunlar. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7(2), 1210-1238.
- Cerna, L. (2019). *Refugee education: Integration models and practices in OECD countries* (No. 203). OECD Publishing.
- Ceylan, M. (2019). *21.yüzyıl becerileri bağlamında okul yöneticilerinin değişen rollerinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Creswell, J. W. (1998). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. Sage.
- Celik, S., Kardaş İşler, N., & Saka, D. (2023). Refugee education in Turkey: Barriers and suggested solutions. *Pedagogy, Culture & Society*, 31(4), 687-705. <https://doi.org/10.1080/14681366.2021.1947878>
- Demirtaş Zorbaz, S. (2016). *İlkokul birinci sınıf öğrencilerinin okula uyumu: bir model testi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dustmann, C., & Glitz, A. (2011). Migration and Education. Available at: http://www.norface-migration.org/publ_uploads/NDP_11_11.pdf

- Emin, M. N. (2019). *Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi*. Ankara: SETA Yayını.
- Esen, S. (2020). *Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine entegrasyonu (uyumu) ve yaşanan sorunlar (Konya ili örneği)*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Gay, G. (2002). Preparing for culturally responsive teaching. *Journal of Teacher Education*, 53(2), 106-116.
- Gümüş, E., Kurnaz, Z., Eőici, H., & Gümüş, S. (2020). Current conditions and issues at Temporary Education Centres (TECs) for Syrian child refugees in Turkey. *Multicultural Education Review*, 12(2), 53-78.
- Gündüz Maşalacı, B. (2017) *Summer preschools for syrian children -a Practitioner's Guide for Improving the School Readiness*. İstanbul: AÇEV Publication.
- Hamilton, R. (2004). Schools, teachers and education of refugee children. R. Hamilton & R. Moore (Ed.), *Education interventions for refugee children* (pp. 83-96). London: Routledge/Falmer.
- Hamilton, R. & Moore, D. (2004). Education of refugee children. In R. Hamilton & R. Moore (Ed.), *Education interventions for refugee children* (pp. 106-132). London: Routledge/Falmer.
- Hsieh, H. F., & Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative health research*, 15(9), 1277-1288.
- Kağnıcı, D. Y. (2017). Suriyeli mülteci çocukların kültürel uyum sürecinde okul psikolojik danışmanlarına düşen rol ve sorumluluklar. *İlköğretim Online Dergisi*, 16(4), 1768-1776.
- Kaya, A. (2022). Suriyeli Öğrencilerin Eğitim-Öğretim Faaliyetlerinde Karşılaştıkları Zorluklar. *Journal of Multidisciplinary Studies in Education*, 6(3), 89-99.
- Koehler, C., & Schneider, J. (2019). Young refugees in education: the particular challenges of school systems in Europe. *Comparative Migration Studies*, 7(1), 28.
- Korstjens, I. & Moser, A. (2018). Series: Practical guidance to qualitative research. Part 4: Trustworthiness and publishing. *European Journal of General Practice*, 24(1), 120-124.
- Koşak, M. A., ve Atasoy, R. (2022). Suriyelilerin Temel Eğitim Sistemine Entegrasyonunda Őanlıurfa İli Özelinde Okul Yöneticilerinin Karşılaştığı Sorunlar. *Harran Maarif Dergisi*, 7(2), 150-178.
- Loewen (2004). Second language concerns for refugee children. R. Hamilton & R. Moore (Ed.), *Education interventions for refugee children* (pp. 35-52). London: Routledge/Falmer.
- Kiremit, R.F., Akpınar, Ü. ve Tüfekçi Akcan, A. (2018). Suriyeli öğrencilerin okula uyumları hakkında öğretmen görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(6), 2139-2149. doi:10.24106/kefdergi.428598
- Mamei, M., Cilasan, S. M., Lippi, M., Pancotto, F., & Tümen, S. (2019). Improve education opportunities for better integration of Syrian refugees in Turkey. In *Guide to Mobile Data Analytics in Refugee Scenarios* (pp. 381-402). Springer, Cham.
- Markley, D. L. (2008). *The changing roles and responsibilities of the high school principal*. (Unpublished dissertation), Widener University.
- MEB. (2019). Suriyeli Öğrenci Sayıları https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_04/08133210_01Nisan2019internetSunusuGeciciKorumaAIOgr.pdf
- MEB. (2022). MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç Ve Acil Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığı Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrencilere ilişkin rapor. https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_01/26165737_goc2022sunu.pdf (05.11.2023)
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. London: Sage Publication.
- Miller, J. (2009). Teaching refugee learners with interrupted education in science: Vocabulary, literacy and pedagogy. *International Journal of Science Education*, 31(4), 571-592.

- Öğretir, A.D., Şengün, G., ve Özçelik, S. (2019). Arap baharının savaş çocukları: Türkiye'deki Suriyeli çocukların sosyal uyumlarının incelenmesi. [https://tasam.org/Files/Icerik/File/%C4%B0GK3_kit_\(4\)_pdf_2b38360f-4a3c-4f6f-952f-cc5e56673430.pdf](https://tasam.org/Files/Icerik/File/%C4%B0GK3_kit_(4)_pdf_2b38360f-4a3c-4f6f-952f-cc5e56673430.pdf)
- Özdemir, M. ve Aypay, A. (2022). Türkiye'de Bulunan Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Öğrencilere Yönelik Eğitim Politikaları: Retrospektif Bir Değerlendirme. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 577-602.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün and S. B. Demir, Trans.). Pegem.
- Saklan, E. ve Karakütük, K. (2022). Türkiye'deki Suriyeli eğitim çağı çocuklarının eğitim süreçleri üzerine bir çözümleme. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 51-76.
- Taskin, P., & Erdemli, O. (2018). Education for Syrian Refugees: Problems Faced by Teachers in Turkey. *Eurasian Journal of Educational Research*, 75, 155-177.
- Tuters, S., & Portelli, J. (2017). Ontario school principals and diversity: are they prepared to lead for equity?. *International Journal of Educational Management*.
- UNHCR (2019). *Refugee Education: A Global Review*. Available at: <https://www.refworld.org/docid/5142ee1c2.html> [accessed 20 October 2020]
- UNHCR (2020). *Coming Together For Refugee Education*. Available at: <https://reliefweb.int/report/world/coming-together-refugee-education>
- UNICEF (2019). Action for Refugee Children. Available at: <https://www.unicef.org/media/63091/file>
- UNICEF (2019b). Education solutions for migrant and displaced children and their host communities. UNICEF working paper.
- Uzun, E. M. ve Bütün, E. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 72-83.
- Villegas, A., & Lucas, T. (2002). Preparing culturally responsive teachers: Rethinking the curriculum. *Journal of Teacher Education*, 53(1), 20-32.
- WHO (2018). Health of refugee and migrant children. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe;(Technical guidance on refugee and migrant health). Available at: https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0011/388361/tc-health-children-eng.pdf?ua=1
- Yalçın, V., & Simsar, A. (2020). Adjustment of Syrian refugee children into pre-school education in Turkey. *Elementary Education Online*, 19(3), 1214-1224.
- Yıldız, F. (2018). *Suriyeli sığınmacı çocukların eğitim sorunları ve entegrasyon süreçleri: Mersin örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi), Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırmaya giriş*. (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, İ. H. (2021). *Türkiye'deki Suriyeli çocukların okula uyumu*. (Yayınlanmamış Doktora tezi), Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- Yiğit, A., Şanlı, E. ve Gökalp, M. (2021). Türkiye'deki Suriyeli öğrencilerin okula uyumlarına yönelik öğretmen, okul yöneticileri ve öğrencilerin görüşleri. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 40(1), 471-496.